МІНІСТЕРСТВО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
І ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

ДОСЛІДЖЕННЯ

КРОС-СЕКТОРАЛЬНА ЕКСПОРТНА СТРАТЕГІЯ 2019–2023

ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ЕКСПОРТУ

Trade with Ukraine

Ukraine NOW

ЗМІСТ

Подяка 3
Перелік ілюстрацій 4
Перелік таблиць 4
Акроніми та скорочення 5
Вступ 6
Інновації: міжнародний контекст 8
Глобальні та регіональні тенденції розвитку інновацій та стан справ в Україні 9
Глобальні тенденції в інноваційній політиці 11
Національна система розвитку інновацій 15
Державне управління та державна політика у сфері прав інтелектуальної власності 21
Програми, плани та державна політика, пов'язані з розвитком інновацій 23
Оцінка стану справ у сфері розвитку інновацій 26
Шлях уперед 32
План завдань і заходів на 2019–2023 роки 34
Посилання 51
Додаток 53

ПОДЯКА

Крос–секторальну експортну стратегію «Інновації для експорту» розроблено на виконання Плану завдань і заходів з реалізації Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року №1017–р, за фінансової допомоги уряду Німеччини через німецьку федеральну компанію Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, у співпраці з Міжнародним торговельним центром та Громадською спілкою «Фонд підтримки реформ в Україні». Бенефіціар проекту – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

На підготовку цього документу значно вплинули, зокрема, пропозиції та настанови національного координатора крос–секторальної експортної стратегії Святослава Святненка, представника Global Shapers Community (Kyiv Hub) Світового економічного форуму.

Точка зору, висловлена авторами документу, може не співпадати з точкою зору німецької федеральної компанії Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Громадської спілки «Фонд підтримки реформ в Україні» та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, чи окремих учасників трьох раундів національних консультацій з розробки секторальних та крос–секторальних експортних стратегій.

Методологічний супровід та технічну підтримку в рамках розробки стратегії надавала команда Міжнародного торговельного центру (ITC) за консультаційної підтримки Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ):

Ім'я	Посада	Організація
Маріон Янсен	Головний економіст, директор	Міжнародний торговельний центр
Даріус Курек	Провідний фахівець, менеджер проекту «Експортна стратегія України»	Міжнародний торговельний центр
Альберто Амурго Пачеко	Провідний економіст	Міжнародний торговельний центр
Субренду Чаттер'ї	Міжнародний консультант	Міжнародний торговельний центр
Марія–Христина Козій	Міжнародний консультант	Міжнародний торговельний центр
Лай Ман Мак	Інтерн	Міжнародний торговельний центр
Олександр Шевченко	Фахівець програми	Всесвітня організація інтелектуальної власності
Рональд Мерчант	Міжнародний консультант	Всесвітня організація інтелектуальної власності

ПЕРЕЛІК ІЛЮСТРАЦІЙ

Ілюстрація 1.
Компоненти та процеси взаємодії в Національній системі розвитку інновацій 8

Ілюстрація 2.
Розвиток інновацій в Україні та сусідніх країнах 10

Ілюстрація 3.
Пріоритетні напрями розвитку інновацій у державному та приватному секторах 11

Ілюстрація 4.
Актуальні тенденції в ухваленні заходів інноваційної політики 12

Ілюстрація 5.
Українська національна система розвитку інновацій 20

Ілюстрація 6.
Рамкова структура ІТС для підвищення конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу 26

Ілюстрація 7.
Результати дослідження конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу у сфері розвитку інновацій 29

ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ

Таблиця 1.
Конкурентоспроможність на глобальному рівні та розвиток інновацій: 10 країн-лідерів за показником Глобального індексу інновацій у порівнянні з Україною та в регіональному розрізі 9

Таблиця 2.
Інноваційна політика Польщі 13

Таблиця 3.
Передумови розвитку інноваційної економіки в Україні 15

Таблиця 4.
Інституції, які утворюють національну інноваційну систему та підтримують інноваційну діяльність 53

АКРОНІМИ ТА СКОРОЧЕННЯ

AR	Доповнена реальність
COSME	Competitiveness of Small and Medium Enterprises / Програма підтримки конкурентоспроможності підприємств малого та середнього бізнесу
EaP	Східне партнерство
EIS	Європейське табло інноваційного розвитку
EASME	Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises / Виконавче агентство з питань малого та середнього підприємництва
ЄС	Європейський Союз
GCI	Глобальний індекс конкурентоспроможності
ВВП	Валовий внутрішній продукт
ВНЗ	Вищий навчальний заклад
GII	Глобальний індекс інновацій
IoT	Інтернет речей
IP	Інтелектуальна власність
IPR	Права інтелектуальної власності
ITC	International Trade Centre / Міжнародний торговельний центр
ІКТ	Інформаційно-комунікаційні технології
LMIC	Країни з низьким та середнім рівнем доходів
МЕРТ	Міністерство економічного розвитку та торгівлі України
МОН	Міністерство освіти і науки України
NIP	Національні політики розвитку інновацій
NIS	Національна система розвитку інновацій
НДДКР	Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи
MRO	Технічне обслуговування та ремонт повітряних суден
OECD/ ОЕСР	Organization for Economic Cooperation and Development/Організація економічного співробітництва та розвитку
PoA	План завдань і заходів
R&D	Наукові дослідження та розробки
R&I	Наука та інновації
S&T	Наука та технології
SME / МСП	Small and Medium Enterprises / Малі та середні підприємства
SMEDO	SME Development Office / Офіс розвитку малого і середнього підприємництва
ПВЗВТ	Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС
STI	Наука, технології та інновації
STEM	Наука, технології, інженерна справа та математика
UNECE	Європейська економічна комісія ООН
Стратегія	Крос-секторальна експортна стратегія «Інновації для експорту» на 2019-2023 роки
США	Сполучені Штати Америки
VC	Венчурний капітал
VR	Віртуальна реальність
UVCA	Українська асоціація венчурного та приватного капіталу
ВОІВ	Всесвітня організація інтелектуальної власності

ВСТУП

Інновації підтримують економічне зростання країни завдяки підвищенню продуктивності праці, створенню робочих місць та нових можливостей для бізнесу, а також забезпечують гнучку адаптацію економіки до нових глобальних трендів. Сприятливе середовище для розвитку інновацій потребує участі відповідних державних та приватних інституцій, які повинні взаємодіяти між собою у рамках узгодженої Національної системи розвитку інновацій (NIS), координацію якої здійснюватимуть різні державні політики, які забезпечують ефективний розвиток та взаємодію між інституціями, а також сприяють інноваційній діяльності у державному та приватному секторах. Глобалізація та науково-технічний прогрес посилили конкуренцію й відкрили нові ринки, які надають можливості для інноваційного розвитку товарів та послуг. Ринки країн, що розвиваються (emerging markets), посилюють свої позиції у глобальному ланцюгу створення вартості завдяки розробці та експорту інноваційних товарів та послуг, зокрема, у високотехнологічних галузях.

Хоча головними інноваторами в економіці є приватні компанії, національна стратегія інноваційного розвитку може відігравати ключову роль в усуненні перешкод і стимулюванні інноваційної діяльності. Традиційні підходи, сукупність економічних заходів та урядових політик можуть по-різному визначати роль держави у стимулюванні розвитку інноваційної екосистеми. Проте, на глобальному рівні існує тенденція до концентрації інновацій на рівні компаній та науково-дослідних центрів на базі університетів. Уряди докладають усе більших зусиль для зміцнення основи трикутника знань, «кутами» якого є державні дослідження, інновації у бізнесі та підприємницька активність (включно з навичками). Зокрема, пряме й опосередковане державне фінансування науково-дослідної діяльності приватного бізнесу суттєво зростає як в абсолютному, так і у відносному значенні.

Протягом останніх років Україна відзначалася сильними показниками інноваційної діяльності. У Глобальному індексі інновацій Україна посідає найвищу позицію серед країн LMIC – з 71-ї позиції у 2013 році вона піднялася на 43-тю позицію у 2018 році. Україна посідає відносно високі позиції за інноваційними продуктами (знання, технології, креативні продукти), але має низькі показники за такими параметрами для розвитку інновацій, як спроможність інституцій, людський капітал та науково-дослідна діяльність, інфраструктура, обсяг внутрішнього ринку, доступ до зовнішніх ринків та бізнес-середовище. У період з 2013 до 2018 року показники та позиції України за вищенаведеними параметрами залишалися переважно без змін, однак показники за інноваційними продуктами суттєво виросли, здебільшого завдяки прогресу у створенні нового знання, розробці та поширенні інновацій, а також у створенні креативних продуктів (торговельні марки та мобільні додатки). За даними EIS, найбільш показовими вимірами розвитку інновацій в Україні є людський потенціал та зайнятість, а найменш значними – наявність зв'язків та сприятливого середовища для розвитку інновацій. З 2010 року показники України у секторі розвитку інновацій, за даними EIS, знизилися на 4,2% у порівнянні з середнім показником країн ЄС.

Україна має значний потенціал для створення інноваційної експортно-орієнтованої економіки. Для цього необхідно забезпечити підтримку у вигляді більш активної скоординованої урядової політики та прогресивної національної інноваційної системи. Країна має хорошу основу для розвитку інноваційної економіки, елементами якої є значна кількість IT-фахівців, динамічна культура створення стартапів, значний обсяг зареєстрованих патентів та розвинена мережа спеціалізованих вищих навчальних закладів. Однак, Україна потерпає від еміграції кваліфікованих фахівців, винахідників та підприємців, а також характеризується високими політичними та економічними ризиками, ризиком настання фінансової кризи, девальвації національної валюти й повільної реалізації запланованих реформ. Також слід відзначити суттєві недоліки української NIS (включно зі структурою координації), високу вартість послуг трансферу технологій, а також слабкий попит на інновації з боку держави та приватного сектору.

Українські компанії та наукові заклади повинні стати більш інноваційними. Наприклад, лише 17% українських компаній вважають себе інноваційними, тимчасом як у країнах ЄС таких 49% компаній. Витрати на дослідження та розробку нових продуктів в Україні регулярно знижуються з 1990-х років. При цьому, більша частина незначних за обсягом інвестицій, призначених для інновацій, насправді витрачається на придбання машин, обладнання та ліцензійного програмного забезпечення. Перешкодами на шляху втілення інновацій також є концентрація наявного експортного потенціалу у секторах із низьким рівнем інновацій, низький попит на вітчизняні інновації, обмежений доступ

до фінансування, слабка система охорони інтелектуальної власності, а також висока вартість інформації про інновації та експорт інноваційної продукції. Освітні та наукові заклади не пов'язані з реальним сектором економіки; науковці стикаються з обмеженнями у проведенні інноваційних досліджень – їм бракує інструментів та навичок комерціалізації результатів своєї діяльності, а зв'язки з міжнародними науково-дослідними установами залишаються слабкими.

Протягом останніх років держава та приватний сектор реалізували низку ініціатив, спрямованих на стимулювання науково-дослідної діяльності, але вони здебільшого мають несистемний характер і повинні стати частиною узгодженої стратегії, реалізація якої потребує ефективної координації та комунікації. За розвиток інновацій відповідає низка національних і регіональних державних органів, але їхнім заходам також бракує ефективної координації. Крім цього, приватний сектор (інколи у партнерстві з державою) відіграє провідну роль у розвитку кластерів, наукових парків, інкубаторів, акселераторів, коворкінгів та інноваційних центрів. Такі ініціативи, незалежні стартапи та великі тех-компанії вплинули на швидке зростання високотехнологічного експорту з України (при цьому, стартові показники технологічного експорту були дуже низькими).

Пріоритетне значення для посилення спроможності України експортувати інноваційні товари та послуги мають наступні кроки:

- посилення інноваційної екосистеми України та підтримка бізнес-середовища, яке сприятиме розвитку інновацій, підприємницькій активності та зростанню експорту;
- розробка фінансових послуг та інструментів підтримки бізнесу та інноваторів для швидкої розробки та масштабування інноваційних товарів і послуг з високою доданою вартістю та експортним потенціалом;
- розвиток навичок та компетенцій українських підприємців, менеджерів, науковців, інноваторів та компаній у сфері створення й комерціалізації інновацій на глобальних ринках.

Нижче сформульовано бачення, узгоджене всіма зацікавленими сторонами цієї кросс-секторальної експортної стратегії, та стратегічні цілі:

Креативна економіка, яка забезпечує експорт інноваційних, конкурентоспроможних товарів та послуг з високою доданою вартістю.

Стратегічний план завдань і заходів спрямовано на реалізацію цього бачення через масштабні заходи з усунення ключових перешкод та використання наявних можливостей. Особлива увага приділяється імплементації таких стратегічних цілей та операційних завдань:

Зміцнити інноваційну екосистему України та відповідне бізнес-середовище для сприяння інноваційній та підприємницькій діяльності і збільшення експорту		**Розробити фінансові та допоміжні послуги для підприємств та інноваторів з метою швидкої розробки та поширення інноваційних продуктів та послуг з додатковою вартістю, які можна експортувати**		**Розвивати навички та компетенції українських підприємців, менеджерів, науковців, інноваторів та підприємств, необхідних для розробки і комерціалізації інновацій на міжнародних ринках**	
Зміцнити зв'язки між прикладною та академічною наукою, бізнесом та урядом, як у межах екосистеми, так і поза ними	Покращити ділове та регуляторне середовище, котрі стосуються інновацій, а також політику щодо інновацій	Забезпечити інноваторів та підприємців легкодоступними фінансовими інструментам, які можна використовувати на всіх етапах їхньої інноваційної діяльності	Розробити розгалужену сучасну технологічну інфраструктуру, що уможливить швидке створення прототипів та розробку інноваційних продуктів, готових для експорту	Розвивати освіту і навчання, орієнтовані на управління інноваціями та підприємництво для успішного інноваційного експорту	Покращувати навички менеджерів, інноваторів та науковців, а також осіб, що мають справу з інноваціями, у приватних компаніях та на державних підприємствах
Створити міжнародні зв'язки інноваційної екосистеми України для сприяння партнерству, бізнес-зв'язкам та інвестиціям з метою сприяння інноваціям		Забезпечити спеціальні інструменти підтримки у пріоритетних секторах ЕСУ і уряді			

Критичне значення для успішного досягнення цих цілей матимуть заходи з координації, моніторинг проміжних результатів і мобілізація наявних ресурсів.

ІННОВАЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ

Визначення та додаткова інформація

Інновація являє собою реалізацію нового або суттєво удосконаленого продукту (товар чи послуга) або процесу, або методу маркетингу, або організаційного методу у практиці бізнесу, організації робочого місця чи у зовнішніх стосунках[1]. Інновації сприяють економічному зростанню країни завдяки підвищенню продуктивності праці, створенню робочих місць, нових можливостей для бізнесу, а також забезпечують гнучку реакцію економіки на нові глобальні тренди. Сприятливе середовище для розвитку інновацій потребує участі державних і приватних інституцій, які повинні взаємодіяти між собою у рамках узгодженої Національної системи розвитку інновацій (NIS), координацію якої забезпечують різні державні політики, що полегшують ефективний розвиток та взаємодію між інституціями, а також сприяють інноваційній діяльності у державному та приватному секторах.

Ілюстрація 1. Компоненти та процеси взаємодії в Національній системі розвитку інновацій[2]

Як зазначено на ілюстрації 1, NIS зазвичай складається з таких елементів:

- суб'єкти, які створюють попит на інновації, – зазвичай, це місцеві та іноземні споживачі, уряди та компанії (наприклад, як частина ланцюга створення вартості);
- постачальники інновацій – головним чином, це компанії, бізнес або стартапи, але також цю функції можуть виконувати урядові організації чи ГО (громадські організації);
- сприятливе бізнес-середовище та урядові політики включно з комерційно-орієнтованою освітньою системою, яка також є задіяною у теоретичних і прикладних наукових дослідженнях та розробках (R&D). До цього елементу також належать посередники, які можуть, наприклад, надавати допомогу у комерціалізації результатів R&D. Політика уряду у сфері науки, технологій та інновацій (STI), так само як економічна політика загалом та бізнес-середовище у країні (зокрема, готовність компаній користуватися технологіями інфраструктури ІКТ, яка набуває все більшого значення) є критично важливою передумовою інноваційної діяльності та виступає каталізатором створення системи розвитку інновацій. Рамкова структура державного управління у сфері інтелектуальної власності та інституції, які реалізують державну політику в сфері інтелектуальної власності, також є складовою частиною цього елементу разом з установами, які підтримують інновації та організаціями, які надають фінансування.

Ключовою передумовою для успішної NIS є наявність ефективного механізму управління, який спрощує координацію та співпрацю між її компонентами.

[1] Oslo Manual: Guidelines for collecting and interpreting innovation data. Third edition. OECD.
[2] Джерело: Adapted from RCN in the Norwegian Research and Innovation System. Stefan Kuhlmann and Eric Arnold, November 2001.

ГЛОБАЛЬНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ ТА СТАН СПРАВ В УКРАЇНІ

Протягом останніх років, глобалізація та науково-технічний прогрес (зокрема, ІКТ) посилили конкуренцію та відкрили нові ринки, які надають можливості для інноваційного розвитку товарів та послуг. Ринки країн, які розвиваються (emerging markets), посилюють свої позиції у глобальному ланцюгу створення вартості завдяки розробці та експорту інноваційних товарів і послуг, зокрема, у високотехнологічних секторах. Наприклад, Китай суттєво збільшив обсяг інвестицій у R&D та приділяє все більше уваги експорту товарів та послуг з вищою доданою вартістю. Ще одним трендом, значення якого зростає, є інновації у розробки екологічно безпечних технологій[3].

Інновації та конкурентоспроможність

Інновації є ключовим компонентом економічної конкурентоспроможності країни, який враховано у Глобальному індексі конкурентоспроможності WEF[4] (GCI), який визначає позицію країни залежно від факторів інноваційного розвитку та розвиненості бізнес-середовища, базових вимог[5] та факторів, які сприяють ефективності[6].

Таблиця 1. Конкурентоспроможність на глобальному рівні та розвиток інновацій: 10 країн-лідерів за показником Глобального індексу інновацій у порівнянні з Україною та в регіональному розрізі[7]

10 країн-лідерів			Україна та деякі сусідні країни		
Країна	Загальна позиція за показником GCI	Позиція у GCI за розвитком інновацій	Країна	Загальна позиція за показником GCI	Позиція у GCI за розвитком інновацій
Швейцарія	1	1	Російська Федерація	38	49
США	2	2	Польща	39	59
Сінгапур	3	9	Туреччина	53	69
Нідерланди	4	6	Румунія	68	96
Німеччина	5	5	Україна	81	61

Джерело: Глобальний індекс конкурентоспроможності WEF 2018

Як демонструє таблиця 1, існує чітка кореляція між загальною позицією 5 країн-лідерів GCI та показниками їхнього інноваційного розвитку (вісім з 10 країн-лідерів GCI також утримують перші 10 позицій за показниками інноваційного розвитку), що підкреслює важливість інновацій для конкурентоспроможності. Україна та її сусіди посідають набагато нижчі позиції за показниками GCI. За винятком України, їх показники інноваційного розвитку суттєво відстають від інших показників GCI, що вказує на необхідність посилення цього аспекту їх економічної конкурентоспроможності.

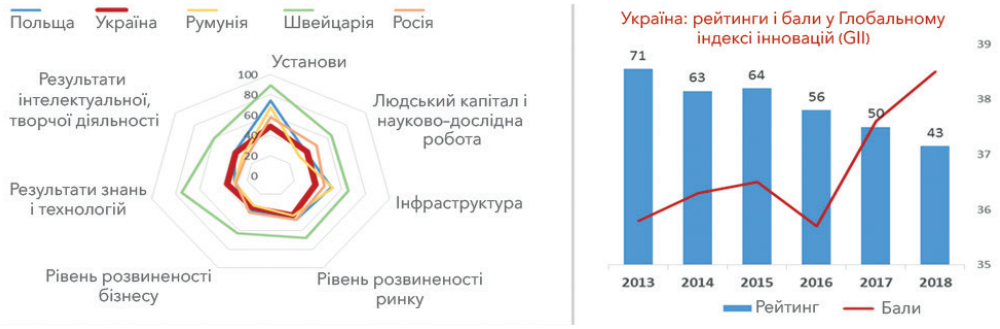
Глобальний індекс інновацій та тенденції розвитку інновацій за регіонами

Глобальний індекс інновацій (GII) порівнює країни за інвестиціями у розвиток інновацій, продуктивністю розвитку інновацій та їх ефективністю за допомогою різних індикаторів, зазначених на ілюстрації 2. Традиційно, лідерами за GII є країни з високим рівнем доходів, які представляють Західну Європу та Північну Америку. Лідером рейтингу протягом останніх 10 років є Швейцарія. За результатами 2018 року, США втратили дві позиції (з четвертої на шосту); серед країн Азії, Китай вперше увійшов до першої двадцятки (17-та позиція), переважно завдяки більшим внескам у R&D. Водночас показники розвитку

[3] Innovation and Growth: Rationale for an Innovation Strategy. OECD 2007.
[4] Світовий економічний форум (World Economic Forum – WEF).
[5] Включно зі спроможністю інституцій, інфраструктури, макроекономічним оточенням, системою охорони здоров'я та початковою освітою.
[6] Включно з вищою освітою, ефективністю ринку товарів та ринку праці, розвитком фінансового ринку, готовністю до запровадження технологій та розміром ринку.
[7] Джерело: Global Competitiveness Index 2017–2018 Rankings (out of 137 countries). World Economic Forum.

інновацій у країнах Азії продовжують зазнавати негативного впливу через протекціонізм, який стосується, зокрема, високотехнологічних секторів, обміну інтелектуальною власністю та обміну знаннями між різними країнами. Кілька країн Африки (ПАР, Кенія та Малаві) зуміли суттєво підвищити свої показники розвитку інновацій з дуже низького початкового рівня – при цьому, вони приділяють основну увагу підвищенню економічної конкурентоспроможності завдяки інвестиціям у науку та технології (S&T), а також у розвиток навичок і компетенцій. У країнах Латинської Америки (за винятком Чилі, Коста-Ріки, Мексики та Бразилії) розвиток інновацій гальмується слабкими фінансовими стимулами, нестачею кваліфікованих кадрів та недостатніми державними інвестиціями у S&T. Країни Східної Європи, Болгарія, Україна (див. нижче), Молдова, Чорногорія та Сербія мають найкращу динаміку у регіоні, яка продемонструвала покращення показників розвитку інновацій загалом. На Близькому Сході сильні позиції зберігає Ізраїль (11), а лідером серед арабських держав є ОАЕ[8].

Ілюстрація 2. Розвиток інновацій в Україні та сусідніх країнах[9]

Джерело: Глобальний індекс інновацій 2018

Як показує ілюстрація 2, Україна (за винятком 2016 року) демонструє переконливі показники GII та піднялася з 71-го на 43-тє місце[10] у рейтингу за період з 2013 по 2018 рік. Україна має найвищий рейтинг серед країн LMIC (найближче до України розташувалися такі країни LMIC, як Молдова (48) та Грузія (59)). Іншими сусідами України, зазначеними на ілюстрації, є Польща (39-те місце у 2018 р.), Румунія (49) та Росія (46). Загальний показник GII України у 2018 році складав 38,5 пунктів (з 100). Для порівняння – показник Швейцарії, яка є лідером рейтингу, склав 68,4 пунктів. Показник України за продуктивністю у розвитку інновацій склав 35 пунктів, що є відносно високим результатом (включно зі створенням нових знань та технологій, 27-ме місце у глобальному рейтингу). Відносно високим також є показник за креативними продуктами (45); водночас, Україна займає низькі позиції (75) за показниками інвестицій всіх видів у розвиток інновацій (спроможність інституцій (107), людський потенціал та дослідження (43), інфраструктура (89), зрілість ринку (89) та розвиненість бізнес-середовища (46)). У період з 2013 по 2018 рік показники інвестицій України у розвиток інновацій та відповідні позиції у рейтингу залишилися майже без змін, але при цьому суттєво виросли її показники продуктивності інновацій та відповідно зросли її позиції у рейтингу (з 22,7 до 36,6 пунктів та з 118-ї до 35-ї позиції) – переважно це відбулося завдяки прогресу у створенні нових знань, розробці та поширенню інновацій, а також у створенні креативних продуктів (торговельні марки та мобільні додатки)[11].

◇ Розвиток інновацій в Європейському Союзі

ЄС оприлюднює показники інноваційного розвитку, визначені за допомогою інструмента EIS[12] для країн – членів ЄС та обраних країн-сусідів (також для України). Такі

[8] Global Innovation Index 2018: Who's Up, Who's Down, and Why? Global Finance. 17 July 2018. Retrieved from: https://www.gfmag.com/global-data/non-economic-data/global-innovation-index

[9] Джерело: https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator

[10] З поміж 126 країн.

[11] https://www.globalinnovationindex.org/analysis-economy

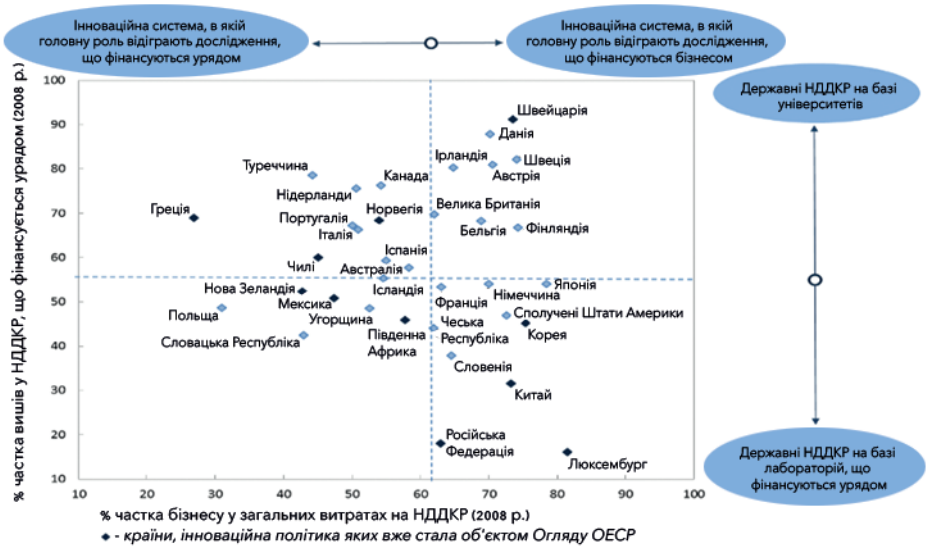
[12] Визначаються показники за 27 індикаторами: рамкові умови охоплюють головні зовнішні драйвери розвитку інновацій для компаній та відображають три виміри інноваційного розвитку: кадрові ресурси, привабливі системи науково-дослідної діяльності та сприятливе для розвитку інновацій середовище. Інвестиції охоплюють державні та приватні капіталовкладення у дослідну діяльність та інновації й відображають два виміри: фінанси та підтримку, а також інвестиції компаній. Інноваційна діяльність відображає зусилля з розвитку інновацій на рівні компаній, згруповані за трьома вимірами: інноватори, зв'язки та інтелектуальні активи. Вплив покриває ефект від інноваційних заходів компаній у двох напрямках: ефект для зайнятості та ефект для продажів (European Innovation Scoreboard 2017. European Union. 2017).

дані допомагають країнам оцінювати свою ефективність у сфері інновацій, відстежувати поточні результати та розробляти політику підтримки інновацій. Результати EIS за 2018 рік свідчать, що інноваційна динаміка у країнах ЄС прискорюється; середні показники ЄС виросли на 6% з 2010 року та можуть піднятися ще на 10% протягом наступних двох років. ЄС продовжує покращувати свої позиції у порівнянні з США, Японією та Канадою, але Європу швидко наздоганяє Китай, чиє зростання показників у сфері розвитку інновацій утричі перевищує показники ЄС. Лідером за даними EIS є Швеція. Литва, Нідерланди, Мальта, Велика Британія, Латвія та Франція демонструють найвищі показники покращення у сфері розвитку інновацій[13]. За даними звіту, найбільший розрив між лідерами й аутсайдерами у сфері інновацій спостерігається у таких сферах, як кадрові ресурси, привабливість сфери наукових досліджень, сприятливе середовище для розвитку інновацій, фінансування та підтримка інновацій, інвестиції компаній в інновації, наявність інноваторів та необхідні зв'язки[14]. За даними EIS по Україні, кадрові ресурси та вплив на зайнятість є найбільш розвинутими вимірами розвитку інновацій, а зв'язки та сприятливе середовище мають найгірші показники. З 2010 року інноваційні показники України за даними EIS знизилися на 4,2% у порівнянні з середніми показниками ЄС.

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ІННОВАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ

Національні політики розвитку інновацій (NIP) зазвичай покликані (а) забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів, які є основою для інноваційної діяльності, (б) створити сприятливе бізнес–середовище, (в) створити сильну та ефективну систему для створення та поширення знань, (г) реалізувати державні політики прямого сприяння розвитку екосистеми для інноваційної та підприємницької діяльності, (д) створити ефективну систему управління та моніторингу для реалізації та оцінювання дієвості ініціатив STI.

Ілюстрація 3. Пріоритетні напрями розвитку інновацій у державному та приватному секторах[15]

Джерело: OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016. OECD. 2016

Бізнес є головною рушійною силою інновацій в економіці. Однак NIP можуть відігравати вирішальну роль в усуненні перешкод, які стоять перед бізнесом, та у стимулюванні інноваційної діяльності. Традиційні підходи, сукупність економічних заходів та урядових політик по–різному визначають роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності. Як демонструє ілюстрація 3, інноваційна економіка може базуватися на потенціалі приватного бізнесу або на дослідженнях, які фінансуються державою і можуть здійснюватися у державних наукових закладах або в університетах. Економічна модель Швейцарії, яка є найбільш послідовним лідером у сфері розвитку інновацій, головним чином орієнтована на інновації бізнесу та університетські дослідження у порівнянні з іншими країнами. Водночас багато інших країн з високими показниками розвитку інновацій, включно

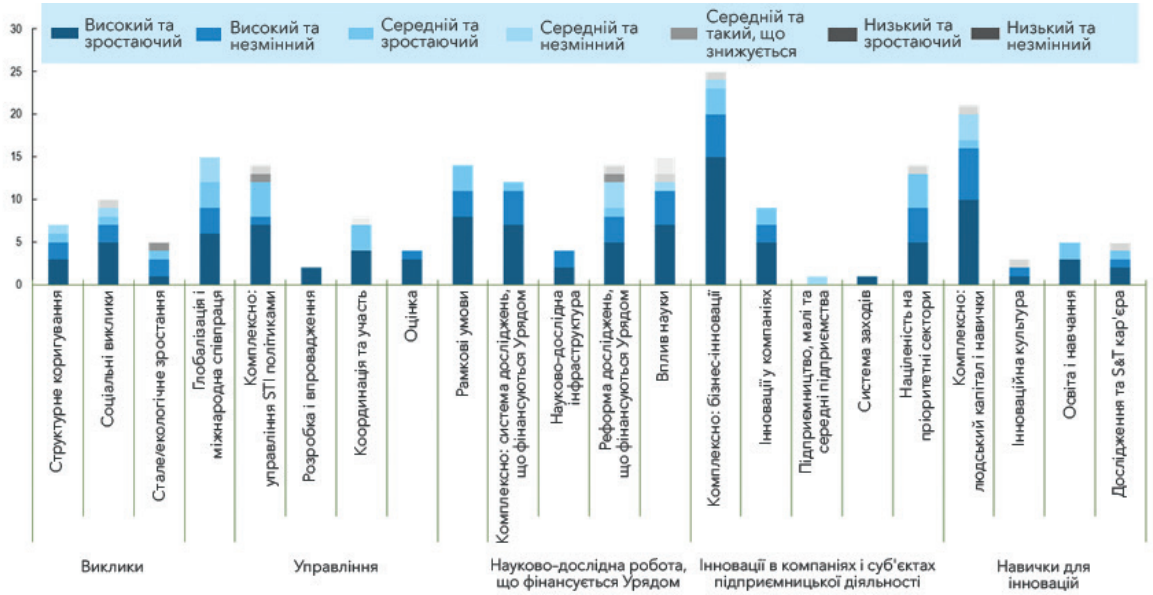
[13] https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en
[14] European Innovation Scoreboard 2018. European Union 2018.
[15] OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2010. OECD. 2010.

з Німеччиною, Японією та США, використовують більш диверсифікований підхід. Слід відзначити тенденцію саме в частині застосування підходу, який передбачає інновації, орієнтовані на бізнес та науково-дослідну діяльність на базі університетів[16]; останнє вимагає від університетів розробки комплексних політик та розвитку спроможності у сфері інтелектуальної власності, навіть якщо вони забезпечують комерціалізацію своїх розробок шляхом надання ліцензій.

Тенденції державної політики

Ілюстрація 4 демонструє реалізацію різних інструментів державної політики у країнах ОЕСР та у кількох великих країнах, що розвиваються (за результатами дослідження ОЕСР)[17]. Уряди все більше прагнуть зміцнити основу трикутника знань, «кутами» якого є державні дослідження, інновації у бізнесі та підприємницька активність (включно з навичками).

Ілюстрація 4. Актуальні тенденції в ухваленні заходів інноваційної політики[18]

Джерело: OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016. OECD. 2016

Результати дослідження засвідчують, що існує чіткий акцент на просуванні бізнес-інновацій через збільшення здатності компаній інвестувати у R&D та інновації. Окрім цього, держава спрямовує у приватний сектор економіки все більшу частину коштів, виділених на R&D, замість фінансування державних досліджень, а також надає пряму та непряму підтримку інноваціям у бізнесі: наприклад, через виділення грантів на конкурсній основі та податкове стимулювання R&D (останнє, зокрема, має сприяти активнішому залученню малого й середнього бізнесу, стартапів, а також заохочувати трансфер технологій). Держава також збільшує підтримку малого й середнього бізнесу та сприяє його доступу до міжнародних ринків, включно з інтернаціоналізацією кластерів. Додатково оптимізовуються програми у сфері бізнес-інновацій для спрощення доступу та заохочення до виходу на глобальні ринки, а також збільшення використання механізму публічних закупівель для прискорення інновацій у бізнес-секторі.

Ще одним пріоритетним напрямом є людські ресурси та розвиток необхідних навичок для підтримки розвитку інновацій – уряди докладають зусиль для розширення спектру навичок, необхідних для розвитку інновацій. Із цією метою можуть збільшуватися бюджети на освіту за спеціальностями STEM[19], оновлюватися навчальні програми для розвитку міжгалузевих навичок і компетенцій, уміння розв'язувати проблеми, а також розвитку підприємницької діяльності; крім того, може надаватися сприяння програмам популяризації науки і розвитку наукової та інноваційної культури.

[16] Там само.
[17] Дослідження ОЕСР. Див. країни, зазначені (52) у OECD Science, Technology and Innovation Outlook, Chapter 4. Changes compared between 2014 and 2016. OECD. 2016.
[18] OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016. OECD. 2016.
[19] Наука, технології, інженерна справа та математика.

Приміром, ухвалена Польщею Стратегія відповідального розвитку визначає 17 напрямів «розумних» спеціалізацій на національному рівні (при цьому кожен із 16 регіонів країни має власну стратегію «розумних» спеціалізацій), які слугують орієнтирами для надання підтримки у сфері R&I.

Третім пріоритетним напрямом є посилення управління політиками STI[20], що передбачає удосконалене оцінювання політик завдяки ширшому застосуванню великих даних, а також менш масштабному оперативному оцінюванню та більш комплексному характеру відповідних концепцій та практик. Іншими кроками, покликаними удосконалити оцінювання державних політик, є проведення оцінювання у більш системний спосіб та створення бази знань, яка більшою мірою спирається на встановлені факти внаслідок систематизації оцінювання та інших практик.

Витрати на державні наукові дослідження було оптимізовано; вжито заходів сприяння більш ефективним зв'язкам між державною та приватною наукою; заохочується проведення міждисциплінарних наукових досліджень та розвиток «відкритої» науки; заохочується збільшення приватного фінансування для державних наукових досліджень (державно-приватне партнерство, благодійницькі фонди та приватні наукові фонди); реформовано систему управління державними науковими дослідженнями, державні науково-дослідні агенції та організації реформовані задля зниження міжгалузевих бар'єрів.

З огляду на обмеженість бюджетного фінансування, яка поки що зберігається як наслідок фінансової кризи, багато урядів запровадили підходи до реалізації державної політики, які не потребують додаткового короткострокового фінансування. Також було зроблено значний акцент на застосуванні інструментів попиту – зокрема, на цілеспрямованому застосуванні публічних закупівель для стимулювання інновацій.

Таблиця 2. Інноваційна політика Польщі

Більшість країн Центральної та Східної Європи, котрі приєднались до Європейського Союзу, узгодили свої стратегії розвитку інновацій з положеннями Стратегії «Європа-2020», яка визначає порядок денний ЄС у сфері економічного розвитку. Усі ці країни інвестують у розвиток інновацій за підтримки фондів ЄС і досягли позитивних зрушень у цій сфері. Але покращення показників GII цих країн та їх позицій у рейтингу було відносно скромним протягом останніх 5 років. Це свідчить про довгостроковий характер необхідних інвестицій та масштаб викликів, пов'язаних з інституційною спроможністю, координацією відповідних політик та їх реалізацією.

Наприклад, Польща покращила свій показник GII з 40,1 до 41,7 за період з 2013 по 2018 р. (та піднялася з 49-ї до 39-ї позиції у рейтингу GII). У нещодавньому звіті ЄС[21] про стан середовища для наукової діяльності та розвитку інновацій (R&I) у Польщі зазначені такі виклики та відповідні заплановані кроки держави:

- зростання активності приватного сектору у сфері R&I завдяки більшій привабливості податкових стимулів для R&D, великій кількості заходів підтримки та інформаційних кампаній державних органів на допомогу компаніям, які демонструють високу активність у сфері R&D, а також завдяки запуску нових фондів венчурного фінансування разом із партнерами з корпоративного сектору;

- посилення співпраці науки та промисловості завдяки пріоритетній реалізації реформ у системі вищої освіти та науково-дослідних інститутів, сприянню кар'єрному розвитку науковців у промисловості, запуску механізму отримання наукових звань у промисловості та наданню низки грантів для підтримки співпраці та комерціалізації, а також завдяки створенню офісів з трансферу технологій;

- підвищення якості бази для державних наукових досліджень через різні законодавчі та структурні ініціативи, спрямовані на виокремлення університетів, орієнтованих на науково-дослідну роботу, а також через посилене сприяння науковій сфері та підвищення мобільності кадрів у науковій сфері;

[20] Наука, технології та інновації.
[21] RIO Country Report 2017: Poland. Research and Innovation Observatory country report series. K. Klincewicz, et al. 2018. Joint Research Centre. European Union.

- вдосконалення системи визначення пріоритетів в управлінні R&I через посилену координацію дій різних міністерств у певних сферах та завдяки оптимізації і визначенню пріоритетного переліку «розумних» спеціалізацій;

- інші ініціативи на державному рівні стосуються запровадження Національним центром досліджень та розвитку (NCBR) та Польським агентством розвитку бізнесу (PARP) «Знаку досконалості».

Тенденції у державному фінансуванні науково-дослідної та інноваційної діяльності компаній

Хоча промисловість самостійно фінансує більшу частину R&D у корпоративному секторі (середній показник у країнах OECP у 2013 році – 86,5%), державне фінансування R&D суттєво збільшилося в абсолютному та відносному вимірах. Головним механізмом урядової підтримки R&D у корпоративному секторі залишається пряме фінансування у вигляді грантів, позик (кредити, гарантії та механізми розподілу ризиків) та публічних закупівель. Ці інструменти, які доповнюють податкове стимулювання та консалтинг з питань технологій, стають усе важливішими у багатьох країнах. Однак різні країни можуть по-різному комбінувати механізми прямої та непрямої фінансової підтримки R&D у корпоративному секторі. До країн, які віддають перевагу непрямому фінансуванню (наприклад, податкові стимули для R&D), належать Франція, Канада, Бельгія та Нідерланди. Натомість такі країни, як Німеччина, Швейцарія та Мексика надають лише пряме фінансування науково-дослідної діяльності (вони покладаються на більш сприятливі до ринку підходи, які заохочують конкурентний відбір та оптимізацію схем державної підтримки).

З огляду на наслідки фінансової кризи 2008 року різні країни світу усе активніше використовують пряме боргове фінансування та фінансування через акціонерний капітал в якості механізму підтримки інновацій та підприємницької активності. Ці механізми покликані компенсувати недостатній обсяг приватного (переважно банківського) фінансування. За можливості уряди активно застосовували кредитні гарантії та інструменти розподілу ризиків, щоби покращити доступ малого та середнього бізнесу до фінансування. Окрім цього, вони також консолідували національні фондові ринки (зокрема, для стартового фінансування) через створення нових або розвиток існуючих венчурних фондів, реалізували схеми підтримки «бізнес-ангелів» (не інституційні інвестори) та нові механізми спільного інвестування.

Головні висновки

- Інновації все більше стають критично необхідною передумовою для розвитку високопродуктивної, конкурентоспроможної та зростаючої економіки, яка здатна генерувати експорт товарів та послуг з високою доданою вартістю та інтегруватися до глобальних ланцюгів створення вартості.

- Інноваційна економіка залежить від сталої та узгодженої національної інноваційної системи, усі необхідні компоненти якої знаходяться на своєму місці та функціонують належним чином. Ефективна національна політика розвитку інновацій відіграє важливу роль у забезпеченні стратегічної рамкової структури для NIS, належного функціонування кожного окремого компоненту та оптимізації системи загалом.

- Міжнародним трендом є рух до розвитку інновацій, який базується на зусиллях бізнесу, та до науково-дослідної діяльності на базі університетів. Водночас знижується значення прямого втручання держави у наукові дослідження. Пряме та непряме державне фінансування R&D у корпоративному секторі зростає в абсолютному та відносному значеннях.

Міжнародні позиції України у сфері розвитку інновацій покращувалися протягом кількох останніх років. У глобальних рейтингах Україна має відносно сильні позиції за такими параметрами, як знання, технології, креативні продукти та зайнятість. Водночас Україна посідає

низькі позиції за такими параметрами, як спроможність інституцій, людський потенціал та наукові дослідження, інфраструктура, розвиненість ринку та бізнес-середовища для інновацій, наявність необхідних для розвитку інновацій зв'язків.

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ

Ця крос-секторальна стратегія є експортно-орієнтованою. З огляду на ряд підписаних угод про вільну торгівлю (FTAs[22]) (Канада, ЄС, Ізраїль) можна очікувати більшу кількість імпортних продуктів на українському ринку, що означає посилення конкуренції для вітчизняних виробників. Інновації є одним із ключових інструментів для підвищення конкурентоспроможності національних компаній.

В Україні Національна система розвитку інновацій (NIS) складається як з державних, так і приватних інституцій. Такі центральні органи виконавчої влади, як Кабінет Міністрів України (КМУ), Міністерство економічного розвитку та торгівлі України (МЕРТ), Міністерство освіти та науки України (МОН), Національна інвестиційна рада та Державна установа «Офіс із залучення та підтримки інвестицій» (UkraineInvest), відповідають за створення бізнес-середовища, яке стимулює розвиток інновацій включно з просуванням України як бренду з охороною прав інтелектуальної власності та залученням іноземних інвестицій.

Таблиця 3. Передумови розвитку інноваційної економіки в Україні

- Рівень грамотності – 99%
- Понад 500 000 студентів за такими спеціальностями, як будівництво, виробництво, інженерна справа
- Понад 2000 стартапів
- Понад 180 000 фахівців в IT[23] секторі
- Понад 146 000 патентів та винаходів, зареєстрованих українцями з 2007 року
- Інвестиції в українські компанії у 2017 році склали понад 250 млн. дол. США
- Значна кількість спеціалізованих галузевих вищих навчальних закладів (наприклад, більше 10 аграрних університетів)

◇ Тенденції в інноваційній діяльності

Слід зазначити такі ключові тренди, які впливають на розвиток інновацій в Україні після Революції гідності:

- еміграція та «відтік мізків»;
- постіндустріалізація, розвиток нових технологій та глобалізація (запровадження 4G, швидкісний Інтернет та суттєво збільшене охоплення мобільним зв'язком);
- підвищений ступінь ризику для іноземних компаній та іноземного капіталу, що робить Україну менш привабливою для інвесторів;
- процес реформ та утворення нових інституцій (створення нових інституцій на кшталт дорадчих органів при Кабінеті Міністрів України та Президентові України з питань бізнесу, інновацій та інвестицій);
- європейська інтеграція та посилення міжнародних зв'язків з National Assembly[24] (підписання та ратифікація програми «Горизонт-2020», підписання та ратифікація ПВЗВТ з ЄС, підписання та ратифікація Угоди про зону вільної торгівлі з Канадою (CUFTA), підписання та ратифікація COSME[25]);
- посилення ролі громадянського суспільства та громадської активності (нові регіональні та промислові кластери, хаби, неурядові організації та бізнес-асоціації);
- фінансова криза та девальвація національної валюти.

Витрати України на R&D знизилися з приблизно 3% ВВП у 1990 р. до 1,2% у 2004 р. і складали приблизно 0,5% у 2017 році[26]. За даними Державної служби статистики України, у 2017 році у розвитку інновацій брали участь 16,2% підприємств в Україні, витрати яких

[22] Free trade agreements
[23] https://www.epravda.com.ua/news/2019/01/31/644857/
[24] Національна Асамблея України: https://nau.inet.ua/
[25] http://cosme.me.gov.ua/
[26] Згідно з даними Держстату: http://ukrstat.org.

у цій сфері склали 9,1 млрд. грн. Проте 65% цих коштів були витрачені на придбання обладнання та ліцензованого програмного забезпечення. При цьому власні витрати компаній за рахунок їх доходів склали 7,7 млрд. грн, а сума кредитних коштів склала лише 600 млн. грн. Всього 322 та 380 млн. грн відповідно були отримані від урядових органів та інвесторів[27].

Бізнес, стартапи та підприємці

Приватний сектор є найважливішою рушійною силою інновацій в Україні – особливо це стосується сектора ІКТ (зокрема, ІТ). Такі ініціативи, як коворкінги, освітні й креативні хаби та кластери отримують підтримку у вигляді грантів від іноземних фондів (наприклад, програма Східного партнерства «Культура та креативність» в рамках ініціативи «Креативні міста та регіони») або допомогу від приватних інвесторів. Центральні та місцеві органи влади зазвичай надають допомогу нефінансового характеру (наприклад, надання вільних приміщень).

При цьому лише 16,2% українських компаній беруть участь у створенні інновацій[28] (у порівнянні з 49% – середнім показником в країнах ЄС). Більша частина промисловості України сконцентрована у традиційних секторах, які зазвичай характеризуються низькою активністю у сфері R&D (металургія та важке машинобудування), хоча український ІТ сектор наразі переживає значний підйом. Головний внесок у R&D роблять наукові установи, тоді як бізнес суттєво відстає у розробці та запровадженні інновацій.

Іншими факторами, які стримують розвиток інновацій для експорту, є недооцінка інновацій та нездатність отримати належне фінансування. Недостатній попит на інновації з боку великих компаній обмежує зростання ринку, учасниками якого є нові інноваційні технологічні компанії, а також попит на українські інновації. Через це інновації не розглядаються як пріоритет; відтак в Україні наразі працюють лише кілька відкритих програм з розвитку інновацій (наприклад, «Реактор») та корпоративних інкубаторів (наприклад, «Radar Tech»). Інвестори, які вкладають кошти у нові технологічні компанії та стартапи з України, часто просять їх власників реєструвати компанії у країнах з більш сприятливим бізнес-середовищем.

До провідних глобальних компаній, які мають науково-дослідні центри в Україні, належать Samsung, Microsoft, Amazon (Ring), Siemens та Huawei. Український ІТ сектор є динамічним та швидко зростає, що також пов'язано зі сплеском створення організацій з підтримки бізнесу (ІТ-кластери, Асоціація «IT Ukraine»[29] та Startup Ukraine[30]), які надають ряд послуг бізнесу та допомагають налагодити зв'язки між підприємцями, інвесторами та бізнес-ангелами, організовують численні публічні заходи, а також надають приміщення для коворкінгу. 18 провайдерів ІТ послуг з офісами в Україні входять до переліку 100 кращих аутсорсингових компаній світу за версією IAOP[31]. Наразі в Україні працюють приблизно 180 000 ІТ-фахівців у понад 1000 ІТ-компаній, а експорт послуг ІТ сягнув 4,5 млрд. дол. США у 2018 році і посідає друге місце після аграрного експорту у співвідношенні до ВВП[32]. Україна має велику кількість талановитих фахівців у сфері ІТ завдяки наявності понад 200 вищих навчальних закладів та понад 50 провайдерів освітніх послуг у сфері ІТ. Щороку до ІТ-індустрії приєднуються понад 15000 кваліфікованих фахівців. Разом це створює потужну базу, яка може допомогти Україні стати провідним міжнародним хабом високих технологій та інновацій.

Наукові заклади, дослідницькі центри та вищі навчальні заклади

Дослідницькі центри можуть стати важливим компонентом української NIS. До них належать Національна академія наук України, яка є незалежною установою, створеною на основі державної власності, а також приватні та державні навчальні заклади. Проте слід зазначити, що креативність, ініціативність, підприємницька активність та інновації не цінуються та не мають достатньої підтримки у більшості державних навчальних закладів. Школи та наукові заклади часто не мають зв'язку із зовнішнім економічним та бізнес-середовищем, їм також бракує міжнародних контактів[33].

[27] https://www.ukrinform.ru/rubric-economy/2444528-v-proslom-godu-predpriatia-potratili-na-innovacii-svyse-9-milliardov-gosstat.html
[28] Визначається як запровадження нового продукту чи процесу на ринку або у межах компанії.
[29] https://itukraine.org.ua/
[30] http://startupukraine.com/
[31] International Association of Outsourcing Professionals (Міжнародна асоціація спеціалістів аутсорсингу): https://www.iaop.org/
[32] https://www.epravda.com.ua/news/2019/01/31/644857/
[33] Farinha, op.cit.

У період з 1991 по 2015 рік кількість науковців в Україні скоротилася в п'ять разів – з 313 079 до 63 864 осіб[34]. Країна втрачає інноваційний потенціал через низький престиж та погані умови праці для дослідників. Водночас у світі зростає попит на таланти з України, що призводить до еміграції науковців до інших країн. Окрім цього, наукові працівники університетів переважно зайняті викладацькою діяльністю, а не дослідницькою роботою. Лише половина з близько 350 українських університетів виконують наукові дослідження (часто у дуже обмеженому обсязі). Українські університети займають нижчі щаблі міжнародних рейтингів за цим показником.

За даними більшості міжнародних рейтингів, міжгалузева співпраця в Україні є слабкою і мало сприяє освоєнню компаніями актуальних промислових досягнень. Програми управління інноваціями відсутні. Спільна розробка інновацій компаніями та науковими закладами є дуже рідкісним явищем. Трансфер технологій та комерціалізація інновацій (ліцензування, виокремлення нових компаній) також є дуже обмеженими.

У 2017 році було створено перший в Україні інкубатор на базі університету – YEP[35]! Він створює курси та бізнес-інкубатори для студентів, які у такий спосіб набувають ключові навички, знання та компетенції, необхідні для розробки та комерціалізації винаходів та інновацій. Крім цього, було створено проект INSCIENCE[36], завданням якого є налагодження контактів між науковими закладами, бізнесом та державою, а також популяризація науки та інновацій. Проект організовує найбільшу наукову поп-конференцію в Україні, а також різні медіа заходи та публічні лекції з залученням місцевих і міжнародних спікерів.

Кейси	
Міжнародний:	**Україна:**
Університет Вагенінген (Нідерланди): провідний у світі університет у сфері природничих наук. Компанія «Юнілевер» відкриває науково-дослідний центр на базі університету. 65 фахівців працюють над створенням робототехніки для сільського господарства. Кампус університету об'єднує бізнес, міжнародні корпорації, фінансування, студентську та наукову діяльність. Інкубатор університету охоплює понад 100 агротехнологічних стартапів.	Київський політехнічний інститут (КПІ). КПІ бере участь у різних проектах промислового партнерства, виступає каталізатором створення компаній та має науковий парк, який пропонує механізми для полегшення взаємодії науки та бізнесу. КПІ також організовує конкурси стартапів та конференції.

◇ Неурядові організації, кластери, коворкінги, бізнес-парки та інноваційні парки

Ще одним важливим компонентом NIS в Україні є спілки та асоціації, як-от High-Tech Office Ukraine[37] та Асоціації «Інноваційний розвиток України» (UAID)[38]. High-Tech Office Ukraine є спілкою технологічних компаній, мета якої полягає у створенні сприятливих умов для розвитку інноваційного бізнесу та цифрової економіки в Україні. Членами наглядової ради High-Tech Office Ukraine є представники МЕРТ, Верховної Ради України та Офісу Президента України, що забезпечує ефективну взаємодію між бізнесом та державою. UAID об'єднує провідні міжнародні та українські компанії у таких секторах, як IT, високі технології, машинобудування, мікроелектроніка тощо. Її місія є подібною до High-Tech Office Ukraine.

Київ, Харків, Львів, Дніпро та Одеса є лідерами в Україні за кількістю коворкінгів, хабів, які були створені протягом останніх 5 років. Такі заклади допомагають створити атмосферу співпраці та надають необхідне обладнання для стимулювання креативності та інновацій. Вони також організовують семінари та тренінги для розвитку необхідних навичок і компетенцій у фахівців.

[34] DOI: http://dx.doi.org/10.23856/2405
[35] http://www.yepworld.org/en/
[36] http://inscience.io/
[37] http://www.ht-office.org
[38] https://www.facebook.com/innovations.for.ua/

Наприклад, iHub – проект, який фінансується Seed Forum[39] за підтримки Уряду Норвегії та спонсорської підтримки Фінляндії, Швеції та Великої Британії. Київська міська державна адміністрація традиційно надає адміністративну підтримку (проекту було виділено стару будівлю). Така схема є прикладом життєздатної моделі партнерства між донорами, приватним сектором та державою і може бути застосована в інших регіонах України. iHub являє собою мережу центрів, яка має на меті підтримку та стимулювання інновацій та підприємницької активності. Проект забезпечує стартапи необхідними знаннями та навичками, надає менторську підтримку, допомогу в отриманні інвестицій та якісної інфраструктури[40]. Ще одним прикладом є хаб Pawillion[41], який створює сприятливе середовище для підприємців, креативної діяльності та розвитку інновацій і має стати центром підприємницької активності та інновацій у Львові.

За підтримки Агентства європейських інновацій у 2016 році було запущено новий проект «Хаб-лабораторія інтернету речей». Проект є платформою для співпраці у сфері бізнесу, виробництва та освіти[42]. Хаб покликаний надавати підтримку у запровадженні інтернету речей (IoT) та цифрового виробництва з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства малого і середнього бізнесу.

У 2017 році у Києві було відкрито UNIT.City, взірцем для створення якого стали кращі інноваційні центри у світі. Це перший інноваційний парк в Україні, який має стати полюсом креативної економіки України[43]. На території UNIT.City працює Платформа розвитку інновацій, створена за підтримки державного концерну «Укроборонпром» з метою розвитку інновацій та комерціалізації стартапів в оборонній промисловості. У 2017 році на території UNIT.City відбулося 400 публічних заходів, присвячених технологіям та інноваціям. Парк має кілька лабораторій deep tech з необхідною інфраструктурою (fab lab, block chain, VR/AR, Agri). До ключових акселераторів, інкубаторів, інноваційних платформ та венчурних студій, які працюють в Україні, належать Concepter[44], Sector X[45], Radar Tech[46] та Reactor[47].

Кейси	
Міжнародний:	**Україна:**
EPFL Innovation Park[48]	Інноваційний парк UNIT.City
Партнерство між державою, приватним сектором та університетом.	Приватний проект, розташований на території колишнього мотоциклетного заводу.
Частина національної програми Швейцарії.	Площа – 25 га, на яких розташовані житлові будинки та офіси.
Головні напрями діяльності: природничі науки, сільське господарство, матеріалознавство, енергетика, глибока наука.	Поєднання бізнесу, стартапів та освіти.
Доступ до обладнання, R&D, наукова діяльність, 329 лабораторій.	Головний напрям – інновації та екосистема бізнесу.
Резидентами є понад 160 компаній.	Система стимулів для резидентів.
	Понад 400 заходів на рік.
	8 інкубаторів/акселераторів.

◇ Інвестори та інвестиційні фонди

Сучасна інноваційна політика, програми та відповідне державне фінансування в Україні є обмеженими та не здатними забезпечити ефективне та стабільне сприяння розвитку інновацій. Спроможність до інновацій стримується обмеженістю знань підприємців та інноваторів, які недостатньо поінформовані про можливості участі у міжнародних інноваційних програмах (наприклад, «Горизонт-2020»[49]). Малі та середні підприємства зазначають, що серйозною перешкодою для їх подальшого зростання є недостатній

[39] https://www.seedforum.org/
[40] http://ihub.world/en/about-us/
[41] http://pawillion.com/
[42] https://sectorx.city/
[43] http://unit.city
[44] https://concepter.co/
[45] https://sectorx.city/
[46] http://radartech.com.ua/
[47] https://reactor.report
[48] https://epfl-innovationpark.ch/
[49] http://h2020.com.ua/uk/

доступ до фінансування. Можливості для отримання кредитів є обмеженими, а ставки за кредитами – високими. Для нових стартапів вірогідність отримання банківського кредиту є близькою до нуля. Більшість інвестицій у розвиток інновацій фінансуються компаніями за рахунок власних коштів. Фінансування через фондовий ринок у більшості випадків недоступне через слабкість інституцій та ефемерність принципу верховенства права[50].

Прямі іноземні інвестиції в Україну є низькими у порівнянні з іншими країнами (до того ж вони знизилися у 2014–2015 роках через кризу на Сході України). Більша частина прямих іноземних інвестицій зосереджена у секторах з відносно низькою інноваційною активністю, як–от машинобудування, металургія, переробка харчових продуктів та фінансовий/банківський сектор. Українські таланти, низька вартість праці та великий ринок можуть та повинні сприяти залученню додаткових прямих іноземних інвестицій. Але наразі міжнародні компанії обмежують свої інвестиції через значні ризики для бізнесу, до яких належать військові дії, політична нестабільність та непевність, корупція і недостатнє дотримання принципу верховенства права.

Для збільшення обсягу інвестицій та фінансування інновацій було створено дві організації/бізнес–асоціації: UVCA та UAngel.

- UVCA формує майбутній напрям застосування венчурного капіталу та приватних капіталовкладень в Україні через просування інвестиційних можливостей, адвокацію інтересів приватних інвесторів у стосунках з політиками та покращення місцевого інвестиційного та бізнес–клімату[51].
- UAngel – це українська мережа бізнес–ангелів, яка надає платформу підприємцям для зустрічей з потенційними інвесторами, а також інвесторам для об'єднання їх інвестицій на місцевому або міжнародному рівні. Це закрита група приватних осіб або організацій, які володіють значними коштами і бажають інвестувати у стартапи[52].

Наразі UVCA має понад 50 учасників, серед яких понад 20 фондів, які працюють в Україні (за даними річного звіту UVCA). Один з відомих прикладів включає проект Grammarly (онлайн програма перевірки граматики)[53], який залучив 110 млн. дол. США від глобальних венчурних інвестиційних компаній таких, як General Catalyst[54], Spark Capital[55] та IVP[56].

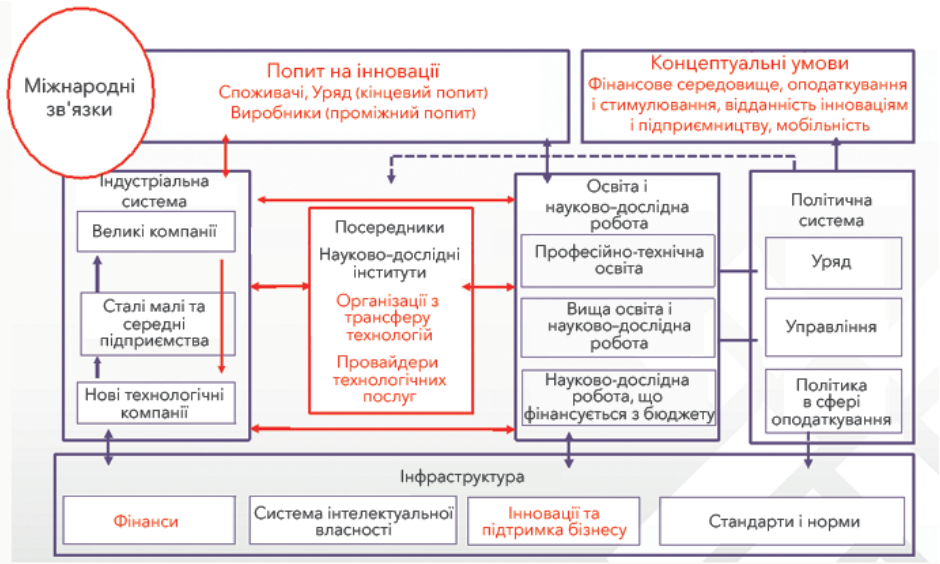
◇ Урядові інституції та політика

Під час консультацій з зацікавленими особами, пов'язаними зі сферою розвитку інновацій, було встановлено, що одним із ключових негативних факторів є відсутність національних та регіональних програм для розгортання й підтримки експорту інноваційних продуктів. Окрім цього, було відзначено розпорошеність зусиль у цій сфері та відсутність єдиної стратегії розвитку інновацій на національному та/або регіональному рівні. При цьому протягом останніх 3–4 років було створено кілька нових інституцій, які повинні підтримувати ці зусилля та сконцентрувати їх на розвитку інновацій:

- SMEDO – Офіс розвитку малого і середнього підприємництва – фінансується ЄС; мета діяльності – підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств в Україні.
- UkraineInvest[57] – створена для залучення та підтримки інвестицій в Україні. Надає інвесторам об'єктивну та реальну інформацію, а також консультує з питань ведення бізнесу в Україні.
- ДІФКУ – державна інноваційна фінансово-кредитна установа, яка застосовує ряд фінансових інструментів, призначених у тому числі для інноваційних компаній.
- Національний фонд підтримки стартапів – фонд у розмірі 350 млн. грн. для інвестування в українські технологічні стартапи.

[50] Консультації з зацікавленими суб'єктами.
[51] http://uvca.eu/en
[52] http://uangel.com.ua/
[53] https://www.grammarly.com/
[54] https://www.generalcatalyst.com/
[55] http://www.sparkcapital.com/
[56] https://www.ivp.com/
[57] https://ukraineinvest.com/about-us/

Ілюстрація 5. Українська національна система розвитку інновацій[58]

Окрім рівнів (1) пропозиції, (2) попиту та (3) політики NIS, особлива увага приділяється значенню міжнародних зв'язків та інтеграції української NIS у глобальний контекст. Під час національних консультацій головні зацікавлені сторони підкреслювали критичне значення ефективного і стабільного функціонування української NIS, яка повинна пов'язувати між собою всіх відповідних суб'єктів та забезпечувати попит і пропозицію у сфері інновацій за допомогою цілеспрямованих політик та заходів органів державної влади. З іншого боку, слід відзначити деякі з основних недоліків NIS в Україні:

- обмежений попит на інновації з боку кінцевих споживачів, великих компаній та держави;
- слабкі міжнародні зв'язки та повільна інтеграція української NIS у глобальну систему;
- слабкі зв'язки у межах інноваційної екосистеми, зокрема, на рівні промисловості між великим бізнесом та новими технологічними компаніями, а також між освітньою галуззю, бізнесом та державою у питаннях норм та політики стандартів;
- інфраструктура є особливо слабкою через обмежене фінансування та розпорошеність заходів з підтримки інновацій та бізнесу;
- деякі суб'єкти, участь яких є необхідною умовою для ефективної роботи NIS, є або мають брак кадрів, або просто відсутні в Україні (зокрема, офіси з трансферу технологій та офіси з комерціалізації інновацій).

Під час національних консультацій були особливо відзначені такі ключові проблеми, які обмежують інноваційний експорт:

- слабка NIS (обмежена співпраця на національному та міжнародному рівнях);
- обмежений доступ до фінансування;
- обмежений доступ до міжнародних ринків (та відсутність місцевого ринку);
- нестача бізнес-експертизи (приміром, підприємств, які виробляють серійну продукцію у сфері високих технологій, менторів);
- фрагментарна технологічна інфраструктура та несприятливе середовище для винаходів та розвитку інновацій (від відсутності сучасного обладнання до відсутності єдиної інноваційної політики).

Головні висновки

- Більшість із зазначених ініціатив в Україні залишаються у зародковому стані через відсутність спільної стратегії (зокрема, на рівні комунікації та координації). Робляться

[58] Повний перелік інституцій та зацікавлених сторін, задіяних в українській національній системі розвитку інновацій, зазначено у додатку.

спроби об'єднання та реалізації спільних проектів, наприклад, в рамках ініціативи «Coworking Friendly», яка дозволяє підвищити мобільність фахівців завдяки вільному використанню кількох коворкінгів в Україні[59].

- Загалом в Україні створені всі необхідні інституції для розвитку позитивних стимулів у сфері інновацій. Проблема полягає здебільшого в ефективності роботи таких інституцій, недостатній комунікації та взаємодії між ними, а також в обмеженій співпраці з іноземними партнерами та зацікавленими сторонами. Також слід відзначити нестачу організацій-посередників, які могли б об'єднати всі сторони, зацікавлені у розвитку інновацій, а також обмежений доступ до фінансування та недосконалу систему охорони прав інтелектуальної власності[60].
- Ситуацію можуть покращити національні програми фінансування, які би створювали необхідні мережі та кластери. Окрім цього, у звіті про розвиток культурних та креативних індустрій в Україні відзначено доцільність створення окремих міжвідомчих робочих груп для координації та розвитку креативних індустрій та інновацій. До них мають входити представники приватного сектору, ці робочі групи повинні забезпечувати взаємодію між усіма зацікавленими сторонами та представляти сектор у процесі розробки державної політики.
- Зважаючи на ряд переваг та досягнень, зазначених вище, українська NIS має невикористаний потенціал для підтримки розвитку інновацій та експорту завдяки значному кадровому капіталу та економічно ефективним ресурсам. Але наразі частка високотехнологічних товарів та послуг у загальній структурі українського експорту складає менше 5,5%[61].

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

◇ Місцева нормативно-правова рамкова структура

Україна має великий масив актів законодавства, присвячених питанням інтелектуальної власності; складовими частинами такого масиву є Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV, Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 року № 3687-XII, Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня1993 року № 3688-XII, Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII, Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14 вересня 2006 року № 143-V, Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV, Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року № 848-VIII та Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII[62].Наявна законодавча база відповідає міжнародним тенденціям у сфері управління правами інтелектуальної власності в частині їх класифікації, строку дії охорони та відповідних обмежень[63].

Із 2015 року Україна активно розробляє законодавство про реєстрацію патентів, авторські та суміжні права включно з положеннями про торговельні марки (знаки для товарів і послуг) та організації колективного управління[64].

У 2015 році Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015 було затверджено Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, головними цілями та завданнями якої є посилення незалежності судів та фундаментальна зміна судової системи[65]. У червні 2016 року в Україні було ухвалено ряд законодавчих актів в рамках цієї Стратегії, включно зі створенням Вищого суду з питань інтелектуальної власності як «суду першої інстанції для розгляду

[59] Farinha, op.cit.
[60] Див. наступні розділи з аналізом рамкової структури інтелектуальної власності та актуальних проблем у цій сфері в Україні.
[61] http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=200fad70-119d-4769-b8b2-287e6a94f8d2&title=TendentsiiRozvitkuZovnishnoiTorgivliUkraini
[62] Світовий банк (2018), стор. 20.
[63] Повний та актуальний перелік законодавства з питань інтелектуальної власності доступний за посиланням https://www.wipo.int/members/en/details.jsp?country_id=177
[64] Офіс Представника США з питань торгівлі (2018). Special 301 Report.
[65] Democracy Reporting International. (2018). Ukraine's new high Intellectual Property Court: Implications for the Justice System. Briefing Paper 91.

спорів, пов'язаних з авторськими правами, торговельними марками та патентами»[66]. У вересні 2017 року Президент України підписав Указ № 299/2017 «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності». Місяць потому Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147–VIII, який суттєво переглядає процесуальні норми, включно з нормами, які стосуються інтелектуальної власності[67].

За питання розвитку інновацій в Україні відповідають два міністерства: Міністерство освіти і науки України (МОН), до відання якого належать фундаментальні дослідження, та Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (МЕРТ), до сфери відповідальності якого належать прикладні дослідження та інновації. У 2016 році Кабінет Міністрів України вирішив передати до МЕРТ функції Державної служби інтелектуальної власності, яка відповідала за опрацювання заявок на отримання охоронних документів (патенти, свідоцтва) на об'єкти права інтелектуальної власності. З 2017 року МЕРТ уповноважене видавати патенти та інші охоронні документи, які засвідчують права на об'єкти інтелектуальної власності[68].

Відповідно до Наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 22 березня 2018 року № 387 «Про деякі питання організації діяльності у сфері інтелектуальної власності» до державної системи правової охорони інтелектуальної власності входять державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності», державна організація «Українське агентство з авторських і суміжних прав», «Державна інноваційна фінансово–кредитна установа» та державна організація «Національний офіс інтелектуальної власності».

У 2018 році, за результатами аналізу законодавства України з питань інтелектуальної власності, Європейська Комісія дійшла висновку, що система охорони (включно з захистом) інтелектуальної власності та стан виконання відповідного законодавства залишаються недосконалими[69]. В Україні почала працювати база даних торговельних марок[70] – вона є безплатною для правовласників, які тепер мають змогу швидше та простіше зареєструвати торговельні марки та уникнути порушень їх прав в Україні. Проте у більшості випадків недоліки системи охорони (включно з захистом) інтелектуальної власності стосуються боротьби з підробками або піратством, що є менш актуальним для українських інноваційних компаній, які експортують свою продукцію. Проте реформа системи охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності є необхідною для підтримки розвитку інновацій та розвитку креативних індустрій в Україні. Окрім цього, Угода про асоціацію між Україною та ЄС вимагає суттєвої адаптації державної політики та законодавства, зокрема, у питаннях, пов'язаних з авторськими правами, торговельними марками, електронною комерцією та патентами.

◇ Міжнародна нормативно–правова рамкова структура

Україна є учасником багатосторонніх та міждержавних угод. Наприклад, Україна підписала Договір про патентну кооперацію (PCT – Patent Cooperation Treaty) від 19 червня 1970 року із змінами та доповненнями, Паризьку конвенцію про охорону промислової власності (система ВОІВ) від 20 березня 1883 року із змінами та доповненнями, а також Угоду про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) (система СТО) від 15 квітня 1994 року із змінами та доповненнями[71]. Україна також підписала Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами–членами, з іншої сторони від 21 березня 2014 року, за якою вона зобов'язалася забезпечити достатній рівень ефективної охорони та реалізації прав інтелектуальної власності. Варто зауважити, що значна кількість стартапів або інноваційних компаній зареєстровані поза межами України або не продають свої товари та послуги на українському ринку, тому українське законодавство про інтелектуальну власність є менш актуальним для них.

[66] Світовий банк. (2018). Ukraine– Intellectual Property and Technology Transfer Regulatory Review. стор. 15.
[67] Democracy Reporting International. (2018).
[68] Світовий банк (2018), див.15.
[69] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/march/tradoc_156634.pdf
[70] https://iprop-ua.com/
[71] Див. WIPO–Administered Treaties, https://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?treaty_id=2
WIPO (2019). Ukraine Treaty Membership. Див. https://wipolex.wipo.int/en/legislation/profile/UA

ПРОГРАМИ, ПЛАНИ ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА, ПОВ'ЯЗАНА З РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙ

◇ Чинні рамкові документи
(опубліковані на веб-порталі https://rada.gov.ua/)

Експортна стратегія України («дорожня карта» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки («ЕСУ»)[72], ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1017-р, є основоположним рамковим документом, який визначає основні засади розвитку експорту товарів (послуг, робіт) з України. ЕСУ визначає наступні стратегічні цілі: (1) створення сприятливих умов, що стимулюють торгівлю та інновації для диверсифікації експорту шляхом зміцнення комплексної інституційної основи для стимулювання інновацій; зміцнення інноваційного потенціалу підприємств; поліпшення правових та економічних умов для здійснення торгівлі; (2) розвиток послуг з підтримки бізнесу та торгівлі, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємств, зокрема малих та середніх, завдяки вдосконаленню механізму координації діяльності інституцій з підтримки торгівлі, залучених до реалізації торговельної політики та розвитку експорту; зміцнення мережі інституцій, що надають експортерам послуги з підтримки бізнесу та торгівлі; (3) удосконалення навичок і компетенцій підприємств, зокрема малих та середніх (підприємництва), необхідних для участі в міжнародній торгівлі внаслідок стимулювання діяльності підприємництва серед власників та працівників підприємств, зокрема малих та середніх; покращення управлінських навичок; забезпечення відповідності системи освіти потребам підприємств.

ЕСУ зазначає про необхідність розробки крос-секторальних стратегій, серед яких ця Стратегія посідає чільне місце. ЕСУ також виділяє такі перспективні сектори економіки (тобто сектори з високим потенціалом розвитку експорту інноваційних товарів та послуг з високою доданою вартістю): 1) харчова і переробна промисловість; 2) машинобудування; 3) технічне обслуговування та ремонт повітряних суден; 4) інформаційні та комунікаційні технології; 5) креативні індустрії; 6) туризм; 7) виробництво запасних частин та комплектувальних виробів для аерокосмічної та авіаційної промисловості.

Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 року № 402-р (строк реалізації протягом 2016 – І кварталу 2017 року), пропонує двоступеневу структуру державної системи правової охорони інтелектуальної власності, за якої МЕРТ забезпечуватиме формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності, а національний орган інтелектуальної власності виконуватиме окремі публічні функції (владні повноваження) з реалізації державної політики в цій сфері. Планується, що національний орган інтелектуальної власності буде створено на базі державного підприємства, яке входить до відання МЕРТ. Концепція також передбачає гармонізацію національного законодавства з питань інтелектуальної власності з законодавством ЄС шляхом реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, та забезпечення належного функціонування ПВЗВТ. Планується, що реалізація цієї Концепції повинна фінансуватися з державного бюджету, а також за кошти міжнародної технічної допомоги та двосторонніх донорів. У серпні 2016 року Кабінет Міністрів України ухвалив План заходів з реалізації Концепції.

Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плани пріоритетних дій Уряду, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 року № 275-р («План»). Відповідно до Плану, розвиток інновацій та реформа у сфері інтелектуальної власності відносяться до пріоритетних стратегічних дій Уряду. Зокрема, Планом передбачається створення передумов для розвитку та широкого впровадження інновацій в усіх секторах економіки, а також подальшого переходу до цифрової економіки, в тому числі, вдосконалення нормативно-правової та регуляторної бази у сфері інновацій, інтелектуальної власності та цифрової економіки, вдосконалення державної політики у цих сферах та запровадження програм, спрямованих на стимулювання та підтримку інноваційного розвитку.

У жовтні 2017 року було утворено Раду з розвитку інновацій, яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, що утворюється для вивчення проблемних питань, пов'язаних з реалізацією державної політики у сфері розвитку інновацій, забезпечення ефективної співпраці Кабінету Міністрів України, органів виконавчої

[72] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80

влади, громадянського суспільства, суб'єктів господарювання та суб'єктів інноваційної діяльності з метою розроблення, організації, координації та впровадження заходів, механізмів та умов для інноваційного розвитку національної економіки, створення інноваційної інфраструктури та впровадження реформ у сфері інноваційної діяльності.

Планом передбачено створення Офісу розвитку інновацій, який буде покликано надавати підтримку та заохочувати розвиток інноваційних компаній і стартапів шляхом забезпечення фінансування, надання необхідної експертної і технічної допомоги на всіх етапах розвитку інновацій у реальному секторі економіки від появи ідеї до створення кінцевого продукту. Завдяки цій підтримці нові високотехнологічні компанії та стартапи зможуть створити нові робочі місця, знизити рівень відпливу висококваліфікованих кадрів з України та підвищити її інвестиційну привабливість.

Також План ставить на меті запровадження програми з формування іміджу України за кордоном як провідного виробника якісної інноваційної високотехнологічної продукції та послуг.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року була ухвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 разом із відповідним планом заходів і охоплює період до 2021 року. Її метою, зокрема, є підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки. Стратегія встановлює, зокрема, такі ключові стратегічні напрями розвитку професійно-технічних навчальних закладів: підвищення якості освіти, запровадження державних стандартів професійно-технічної освіти, оптимізацію мережі професійно-технічних навчальних закладів відповідно до реальних потреб економіки, регіональних ринків праці, запитів суспільства. Основні напрями реалізації Національної стратегії розвитку освіти – оновлення законодавства у сфері освіти та системи освіти; перехід до принципу формування бюджетів навчальних закладів, виходячи з чисельності контингенту; багатоканальне фінансування освіти через запровадження системи субсидій, грантів, кредитів, їх поєднання та диференціації в розрізі категорій отримувачів коштів тощо. Національна стратегія розвитку освіти містить компоненти національного моніторингу та оцінки системи освіти, а також розділ, присвячений очікуваним результатам її реалізації.

Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні була ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р і охоплює період до 2020 року. Стратегія розвитку інформаційного суспільства містить розділ, присвячений розвитку електронної економіки (е-економіки). Названа стратегія фокусується на запровадженні ряду цифрових послуг, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та масштабному їх впровадженню до ключових секторів економіки. Документ визначає такі терміни, як е-комерція, е-послуга, е-медицина тощо, а також містить «дорожню карту» та план завдань і заходів для побудови електронної економіки (е-економіка) в Україні. Однією з головних цілей е-економіки є розвиток електронних бізнес-процесів, що вимагає розробки та застосування інструментів е-комерції, застосування електронного підпису та забезпечення безпеки цифрових даних, просування інтеграції національної платіжної системи з міжнародними системами, запровадження електронної звітності за принципом «єдиного вікна» з метою зниження витрат часу на підготовку та подачу звітів. Окрема увага приділяється створенню інформаційно-комунікаційної інфраструктури, покращенню доступу до отримання знань, електронному урядуванню, е-освіті, науці та інноваціям.

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану дій щодо її реалізації була ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р. Головна ідея цього документу полягає в усуненні законодавчих, інституційних та інших бар'єрів розвитку цифровізації в Україні. Дана Концепція ставить на меті, зокрема, такі завдання: залучення інвестицій, розвиток цифрових та ІТ-послуг, підготовку та впровадження національного плану розвитку широкосмугового доступу до мережі Інтернет, в якому особлива увага приділятиметься сільським територіям, а також розвиток креативного та інноваційного підприємництва.

Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року була ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 року № 504-р. Дана стратегія визначає підприємництво як пріоритетний напрям державної політики. Насамперед, документ фокусується на створенні сприятливих умов для відкриття, ведення і зростання малого і середнього підприємництва шляхом консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін. Стратегія малого і середнього підприємництва

встановлює, що її реалізація здійснюється за наступними стратегічними напрямами: розширення доступу малого і середнього підприємництва до фінансування; спрощення податкового адміністрування; популяризація підприємницької культури та розвиток підприємницьких навичок; сприяння експорту/інтернаціоналізації малого і середнього підприємництва; підвищення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу малого і середнього підприємництва.

◇ Ініціативи в процесі розробки

У 2015 році Кабінет Міністрів України затвердив проект **Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017–2021 роки[73],** метою якої є створення умов для розвитку інноваційної інфраструктури, яка сприятиме формуванню інноваційної моделі розвитку національної економіки. Цей документ також має забезпечити ефективне використання національного науково–технічного, інноваційного й освітнього потенціалу, комерціалізацію науково–технічних розробок, широке впровадження інновацій та зростання конкурентоспроможності економіки України. Програма буде фінансуватися з державного бюджету та місцевих бюджетів. Для її фінансування залучатимуться кошти приватних інвесторів, міжнародна допомога, а також застосовуватимуться фінансові механізми державно–приватного партнерства та венчурного інвестування. При цьому, підтримка з боку приватного сектора має велике значення для заохочення та сталого розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Стратегія розвитку високотехнологічних галузей промисловості до 2025 року[74] розробляється як ключовий стратегічний урядовий документ, який має на меті формування нової моделі економічного розвитку – інноваційної економіки, підвищення технологічності, зростання конкурентоспроможності та підвищення ефективності існуючого виробництва. Стратегія розвитку високотехнологічних галузей промисловості виокремлює десять ключових та перспективних напрямків економіки, до яких належать аграрний сектор; військово–промисловий комплекс; створення нових речовин, матеріалів та нанотехнологій; ІКТ; енергетика; високотехнологічне будування; розвиток наук про людину, біомедична інженерія, клітинна медицина, фармація; розвиток транзитної інфраструктури; туризм, відпочинок; інші напрямки економіки. Стратегія розвитку високотехнологічних галузей промисловості пропонує 5 програм, що в сукупності створюють передумови для інноваційного розвитку економіки: 1) Офіс Високих Технологій (High Tech Office) як інструмент підтримки інноваційних проектів; 2) розвиток експортно–орієнтованої інноваційної екосистеми; 3) Цифровий порядок денний для України (Digital Agenda); 4) залучення інноваційних ТНК[75] (Welcome MNC) – програма заохочення та залучення світових високотехнологічних лідерів до розвитку виробництва, проведення наукових досліджень та створення робочих місць в Україні ; 5) «Високотехнологічна нація» (High Tech Nation) – програма популяризації високих технологій, науки і техніки серед громадян України, зокрема, серед молоді.

У жовтні 2018 року МОН представило для громадського обговорення проект Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року[76]. Головною метою Стратегії інноваційного розвитку є розбудова інноваційної екосистеми України, яка повинна забезпечити швидке та якісне перетворення креативних ідей в інноваційні продукти і послуги, а також підвищити рівень інноваційності національної економіки. Серед очікуваних результатів проект передбачає збільшення надходжень від продажу та використання об'єктів інтелектуальної власності, наукомісткої продукції (результатів досліджень та розробок, програмного забезпечення, ноу–хау, інших інтелектуальних послуг); збільшення обсягів позабюджетного фінансування науково–дослідних робіт за рахунок коштів вітчизняних та іноземних інвесторів; зростання частки інвестицій у нематеріальні активи від усього обсягу капітальних інвестицій; збільшення наукоємності ВВП; зростання кількості щорічно зареєстрованих патентів (насамперед – закордонних) на винаходи та корисні моделі.

Зазначений проект було опубліковано для громадського обговорення на веб–сайті МОН; Стратегію інноваційного розвитку схвалюватиме Кабінет Міністрів України, і на її основі буде створено конкретний план заходів та законодавчі акти.

---

[73] http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:INjd_VENjV8J:cg.gov.ua/web_docs/1/2015/10/docs/

[74] www.me.gov.ua/
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:IVVlNuluxYkJ:www.me.gov.ua/Documents/Download%3Fid%3D07a5487c-4c8a-42f8-9d76-051080b211f0+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=ua

[75] Транснаціональна компанія.

[76] https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-strategiyi-innovacijnogo-rozvitku-ukrayini
https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2018/10/22/innovatsiynogo-rozvitku-ukraini.pdf

20 травня 2019 року Рада з питань інтелектуальної власності[77] на своєму засіданні представила проект **Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності України[78].** Важливість Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності полягає в посиленні інституційної здатності держави генерувати економічно цілісні активи інтелектуальної власності.

Документ було вирішено відправити на доопрацювання.

ОЦІНКА СТАНУ СПРАВ У СФЕРІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ

Ілюстрація 6. Рамкова структура ITC для підвищення конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу

Обмеження для зв'язків: проблеми, які обмежують зв'язки з постачальниками, ринками та клієнтами. Цей пункт також охоплює виклики, пов'язані з ринковою інформацією, маркетингом, просуванням торгівлі, брендингом та торговими угодами.

◇ Зв'язки з покупцями та доступ до ринків

Існують суттєві розбіжності між інноваціями, які створюються бізнесом, та наявним попитом на ринку

Підприємці вважають, що внутрішній ринок не може належним чином винагородити їх зусилля з розвитку інновацій. Окрім цього, існують значні перешкоди для експорту інноваційних товарів та послуг. У сільському господарстві та у переробній промисловості переважна більшість українських компаній ще не готові до запровадження інновацій та технологічних змін для переходу від виробництва сировинних продуктів до виробництва продуктів з високою доданою вартістю. З іншого боку, низька транспортна потужність та недостатній рівень логістичних послуг з перевезення оброблених та швидкопсувних харчових продуктів, а також недостатній доступ до фінансування гальмують розвиток інновацій та диверсифікацію виробництва в сегментах ринку, в яких є платоспроможний попит. Ці розбіжності також значною мірою пояснюються недостатнім розумінням та недостатньою інформованістю українських компаній про тенденції на ринку та можливості розвитку інновацій.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 1.1.4, 1.1.6, 1.3.

◇ Зв'язки між інституціями

Слабкі або непрацюючі зв'язки між інституціями – учасниками національної системи розвитку інновацій та іншими зацікавленими сторонами або в межах їх власної структури

Як і в багатьох країнах Східної Європи, співпраця у сфері розвитку інновацій між підприємствами, науковими закладами та державою майже відсутня через брак відповідної інфраструктури, обмежені можливості для збору та обміну інформацією, а також

[77] Урядовий консультативно-дорадчий орган, створений Кабінетом Міністрів України, з метою забезпечення вивчення та подолання проблемних питань, пов'язаних із формуванням та реалізацією державної політики у сфері інтелектуальної власності.
[78] https://www.kmu.gov.ua/ua/news/rada-z-pitan-intelektualnoyi-vlasnosti-prezentuvala-koncepciyu-nacionalnoyi-strategiyi-rozvitku-galuzi

низький рівень взаємної довіри. Відсутні платформи для комунікації, обміну ідеями, знаннями та кращими практиками; відсутня співпраця між зацікавленими учасниками екосистеми, а також немає ефективних засобів для систематичного збору інформації асоціаціями про наявні проблеми у відповідних галузях. Організації-посередники, які можуть полегшити процес розвитку інновацій та налагодження бізнес-контактів, наразі перебувають у зародковому стані, через що зв'язки підприємств з ринками є слабкими або неефективними.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 1.1.5, 1.2.

Нестача провідних інституцій та слабка організаційна робота призводять до слабкої координації та реалізації політик STI

Наразі в Україні немає провідної організації з просування та підтримки інновацій на національному, регіональному та обласному рівнях. Також відсутня узгоджена мережа наявних інституцій у різних регіонах країни на кшталт офісу з розвитку інновацій або агентств з трансферу технологій в університетах. Отже, у країні відсутня координація політик STI та заходів підтримки, а також політик підтримки малого й середнього бізнесу, торгівлі та інвестицій, яка б враховувала інтереси державних органів, науково-дослідних установ, наукових закладів і приватного сектора.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 1.1, 2.3.

Обмежене розуміння бізнес-моделей науковцями, відсутність зацікавленості та обмежені ресурси призводять до слабких зв'язків між бізнесом та науковою спільнотою

Однією з основних причин обмежених контактів між наукою та бізнесом є нестача стимулюючих умов для розробки IT-продуктів та створення об'єктів інтелектуальної власності в університетських науково-дослідних центрах. Відсутні стимули для комерціалізації винаходів на рівні університетів, а науково-дослідні центри та науковці/автори не отримують роялті за свої винаходи. Окрім зниження рівня мотивації науковців, це стримує розвиток партнерств між науковцями та компаніями-розробниками IT-продуктів і стартапами. Серед інших негативних факторів слід згадати загальне зниження зацікавленості у науково-дослідній роботі, обмежену спроможність наукових установ загалом та відсутність інституцій, які популяризують та підтримують вітчизняну науку, надають технічну допомогу науковцям та стартапам, просувають формування позитивного іміджу науковців та підприємців у науковій сфері і поширюють інформацію про науку та інновації.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 1.1.2–1.1.6, 1.3.1, 3.1.4–3.1.6.

Українським університетам та науковим установам не вистачає контактів з європейськими й міжнародними мережами інновацій та наукових досліджень

Українським науковим установам не вистачає зв'язків з європейськими та іншими міжнародними колегами — це обмежує їх рівень експертизи та здатність до співпраці у реалізації масштабних інноваційних проектів, так само як і їх доступ до науково-дослідних ресурсів та актуальних результатів наукових досліджень. Це також обмежує можливості українських дослідників для залучення до сучасної науково-дослідної та інноваційної роботи, а також для участі у міжнародних, передусім європейських, наукових програмах.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 1.1.6, 1.2, 1.2.4, 1.3.1, 2.1.7.

Недостатній доступ до інформації про наявні ресурси й бізнес-можливості для інновацій та досліджень, зокрема, у глобальних ланцюгах створення вартості

Наразі в Україні немає платформ для обміну знаннями або доступних джерел, які б дозволяли упорядковувати необхідну інформацію та вказували на наявні можливості. Малим і середнім підприємствам необхідно мати доступ до таких аналітичних та інформаційних онлайн-порталів, баз даних або бізнес-платформ для оприлюднення інформації про можливості розвитку інновацій та бізнесу включно з інноваціями в експорті як частиною ланцюгів вартості, а також інформацію про таких учасників ринку, як стартапи, інвестори, та про джерела фінансування і механізми підтримки. Незважаючи на наявність певного державного та приватного фінансування, обробка та поширення інформації про такі ресурси для розвитку інновацій залишаються недосконалими.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 1.1.5, 1.3.1, 1.3.4.

Бар'єри, що перешкоджають змінам: проблеми, які обмежують крос-секторальну спроможність розвивати інновації та використовувати нові тренди. Цей вимір стосується викликів, пов'язаних, зокрема, з наявністю підготовлених/кваліфікованих кадрів, інституційної підтримки в частині розвитку інновацій, просування інвестицій, корпоративної соціальної відповідальності та створення робочих місць для молоді та жінок.

Вимоги до кваліфікації

Недосконала культура підприємництва й обмежена здатність малих та середніх підприємств в Україні визначати, оцінювати, скеровувати та монетизувати інновації

Управлінська й підприємницька спроможність українських компаній до розвитку інновацій та їх використання часто є дуже обмеженою; їм також бракує цифрової грамотності і практичних знань щодо використання фінансових ресурсів та об'єктів інтелектуальної власності (зокрема, винаходи, торговельні марки, авторські і суміжні права тощо). Окрім обмеженої управлінської спроможності, вони також потерпають від низького рівня знань і недостатнього розуміння сучасних управлінських та операційних процесів і технологій, глобальних промислових трендів, глобальних ланцюгів створення вартості й браку експертизи в контексті перетворення інновацій на прибуткові бізнеси. Управлінцям не вистачає контактів із кваліфікованими тренерами, менторами й експертами, які могли б допомогти їм усунути ці недоліки. Ця ситуація додатково ускладнюється недостатнім і несистемним попитом на інновації з боку держави, а також відсутністю стимулів або пріоритетів для застосування наукових розробок для потреб бізнесу або ринку.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 3.1.

Дефіцит кваліфікованих кадрів для управління та розробки нових інноваційних продуктів (передусім для експорту) обмежує спроможність малих і середніх підприємств в Україні диверсифікувати, оновлювати свою продукцію та виходити на нові ринки

Малим і середнім підприємствам складно знаходити працівників, які володіють необхідною технічною кваліфікацією та досвідом у сфері сучасного маркетингу, а також навичками й методами продажів, не кажучи вже про знання та навички в управлінні нематеріальними активами. Додатковою перешкодою для подальшого розвитку є недостатнє володіння іноземними мовами та навичками комунікації. Нестача кваліфікованих кадрів та навичок для розвитку інновацій та науково-дослідної діяльності додатково ускладнюється низьким рівнем культури та недостатнім інтересом до підприємницької діяльності серед школярів. Програми технічної та вищої освіти приділяють недостатньо уваги розвитку підприємницьких, управлінських та інноваційних здібностей у студентів.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 3.2.

Вимоги, пов'язані з інноваціями та інтелектуальною власністю

Відсутність адекватної інноваційної системи в Україні перешкоджає розвитку нових секторів економіки, здатних створювати товари та послуги з високою доданою вартістю

Вибіркове дотримання прав власності та відсутність економічних стимулів для інвестицій у науково-дослідну діяльність в Україні обмежують інноваційну спроможність малих і середніх підприємств. Лише 17% підприємств виділяють значні кошти на R&D, а половина підприємств майже не інвестують у розвиток інновацій (за даними дослідження конкурентоспроможності малих та середніх підприємств в Україні за 2018 рік[79]). Відповідно, третина підприємств нечасто створюють та запроваджують нові продукти або процеси. Малі та середні підприємства інвестують у R&D набагато менше коштів, ніж великі компанії. Отже, інновації малих та середніх підприємств зазвичай не мають нічого спільного з R&D[80], а являють собою незначні зміни в наявних продуктах, а також зміни у дизайні, способі доставки або в управлінських чи маркетингових практиках[81].

[79] ITC, Дослідження конкурентоспроможності малих та середніх підприємств в Україні, 2018.
[80] Edler, J. et al. (2003). Changing Governance of Research and Technology Policy: The European Research Area. Cheltenham (UK): Edward Elgar.
[81] Fernandez-Ribas, A. (2010). International patent strategies of small and large firms: an empirical study of nanotechnology. Review of Policy Research 27(4), pp 457–473.

Ілюстрація 7. Результати дослідження конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу у сфері розвитку інновацій

Джерело: Дослідження конкурентоспроможності малих та середніх підприємств в Україні, 2018

Інституції з підтримки інновацій (наприклад, університети та науково-дослідні інститути) могли б надавати необхідну підтримку саме малим і середнім підприємствам, але якість та вартість їх послуг негативно оцінюють усі компанії, а передусім – малі та середні підприємства. Крім цього, багато підприємств відзначають недоліки системи охорони інтелектуальної власності в Україні як причину їх низьких інвестицій в інновації, оскільки розробки часто копіюються або використовуються іншими компаніями, незважаючи на наявність зареєстрованих торговельних марок.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 1.2, 1.3, 2.2.

Відсутність стратегічного погляду та чітко визначених пріоритетів в сфері інновацій, науково-дослідної діяльності, розвитку та «розумної» спеціалізації призводить до відсутності цілісної інноваційної екосистеми інновацій та послаблює механізми підтримки розвитку інновацій

Україна немає загального бачення, стратегії та чітко визначених пріоритетів для підтримки орієнтованих на потреби ринку заходів із розвитку інновацій та переходу до економічної моделі, заснованої на знаннях. Політики не усвідомлюють та не приділяють достатньої уваги розвитку інновацій в економіці та, зокрема, у сфері експорту. Університетам не вистачає розуміння бізнесових та ринкових аспектів науково-дослідної діяльності; у них також немає політик з питань інтелектуальної власності, а також компетенцій в частині трансферу технологій та комерціалізації наукових розробок. Відсутність стратегії та визначених пріоритетів призводить до (а) постійного розпорошення національної інноваційної екосистеми, (б) недостатньої координації дій різних інституцій, (в) послаблення стимулів для розвитку інновацій компаніями, (г) нестачі інституційної та фінансової підтримки державними органами та приватним сектором розвитку інновацій відповідно до потреб ринку.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 1.1, 1.2.4, 3.1.6.

Незважаючи на нещодавні реформи, законодавство про охорону інтелектуальної власності містить прогалини та реалізується неефективно

Законодавча та регуляторна база у сфері охорони інтелектуальної власності в Україні удосконалюється завдяки численним реформам, пов'язаним із виконанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проте вона потребує подальших змін, а численні питання досі залишаються неврегульованими. Практична реалізація законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності також є дуже слабкою та непослідовною і не здатна повністю ліквідувати існуючі проблеми, зокрема, піратство. Крім цього, Україна не забезпечує систематичне відстеження даних про патенти та їх комерційне використання.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 1.2.3.

Вимоги до фінансування

Обмеженість фінансових інструментів для підтримки розвитку інновацій та R&D малими та середніми підприємствами

В Україні більшість компаній змушені самотужки фінансувати та розвивати свій бізнес, що сповільнює та обмежує їхні можливості щодо виведення нових продуктів на ринок та подальшого зростання. Інструменти державної фінансової підтримки (гранти, ваучерні схеми, пільгові кредити або гарантії) є обмеженими за обсягом та важкодоступними, а інструменти приватного фінансування стартапів (венчурний капітал, бізнес-ангели) лише починають розвиватися в Україні, тому що іноземні інвестиції у розвиток інновацій стримуються високими ризиками та складністю бізнес-середовища України, а також невисокою очікуваною прибутковістю.

Ці обмеження розглядаються у Плані завдань і заходів: 2.1.

Обмеження в обраних експортних секторах, пов'язані з розвитком інновацій та охороною інтелектуальної власності

Креативні індустрії

Інституціям, які займаються питаннями охорони інтелектуальної власності бракує послідовності та узгодженості. В Україні не існує єдиного органу, відповідального за охорону інтелектуальної власності, який би міг задовольнити відповідні потреби бізнесу. Це призводить до втрати доходів/роялті підприємствами та відбиває в них бажання до подальших інвестицій. Функції, пов'язані з охороною інтелектуальної власності, розподілені між різними державними органами та установами з недостатніми для цього навичками, компетенціями та спроможністю. Така система є недосконалою через невизначеність ролей і завдань різних органів, що значно ускладнює відповідні процедури для бізнесу. Відсутність чітко визначеної інституційної системи охорони інтелектуальної власності також виражається у слабкому моніторингу та реалізації чинного законодавства. За даними Українського альянсу по боротьбі з підробками та піратством (COT, 2016), чорний ринок підробленої та піратської продукції зберігає значний обсяг – щорічний оборот торгівлі підробленою продукцією складає, за деякими оцінками, 1,3 млрд. дол. США.

Українська система захисту прав інтелектуальної власності не повністю узгоджується з міжнародними та європейськими стандартами, зокрема, це стосується моніторингу та виконання положень законодавства. Україна зробила важливі кроки у напрямі узгодження своєї правової системи з міжнародними стандартами IPR. Проте в українському законодавстві ще відсутні норми, необхідні для ефективного дотримання прав IPR; наприклад, положення українського законодавства не відповідають потребам цифрового бізнес-середовища[82].

Недостатня обізнаність підприємства/власників об'єктів інтелектуальної власності з заходами охорони інтелектуальної власності обмежує подальший розвиток сектора. Роялті за використання об'єктів інтелектуальної власності є фундаментальним джерелом доходів для компаній у секторі креативних індустрій. Однак в Україні законодавство про охорону інтелектуальної власності часто ігнорується через недостатню інформованість компаній[83]. Така ситуація не стимулює створення нових або розширення наявних бізнес-проектів у даному секторі.

Відсутність системи інкубаторів або акселераторів гальмує створення стартапів і компаній. Наразі пропозиція програм бізнес-інкубації для сектора креативних індустрій, які можуть надати фізичну інфраструктуру та цілеспрямовану підтримку стартапам, є вкрай обмеженою. Немає єдиного агентства, яке б надавало підтримку у розвитку бізнес-інкубації, просуванню знань, а також у розвитку інновацій та підприємництва.

Харчова і переробна промисловість

Науково-дослідна діяльність, розвиток інновацій та застосування новітніх технологій є доступними лише для великих компаній: на національному рівні відсутня підтримка R&D, що призводить до низької якості харчових продуктів, які виробляються в Україні.

[82] Європейська Комісія (2018). Report on the Protection and Enforcement of Intellectual Property Rights in Third Countries. Working document. European Commission, Brussels, 2018, стор. 22–23.
[83] Farinha, op.cit.

Інформаційні та комунікаційні технології

Стимули, податкові пільги для науково-дослідної діяльності, розвитку технологій та інновацій передбачені законодавством, але майже відсутні на практиці. Подібно до IPR, законодавство передбачає податкові стимули та преференції для STI та R&D, але на практиці система є неефективною і не реалізується.

Відсутність стратегічного погляду та чітко визначених пріоритетів для інновацій, науково-дослідної діяльності, розвитку та «розумної» спеціалізації призводить до відсутності цілісної інноваційної екосистеми і послаблює механізми підтримки розвитку інновацій. В Україні немає загального бачення, стратегії та чітко визначених пріоритетів для підтримки орієнтованих на потреби ринку заходів із розвитку інновацій та переходу до економічної моделі, заснованої на знаннях. Політики не усвідомлюють та не приділяють достатньої уваги розвитку інновацій в економіці та, зокрема, у сфері експорту. Відсутність стратегії та визначених пріоритетів призводить до (а) постійного розпорошення національної інноваційної екосистеми, (б) недостатньої координації дій різних інституцій, (в) послаблення стимулів для розвитку інновацій компаніями, (г) нестачі інституційної та фінансової підтримки державними органами та приватним сектором розвитку інновацій відповідно до потреб ринку.

Університети та науково-дослідні установи не мають необхідного обладнання для розробки інновацій відповідно до потреб ринку та комерціалізації результатів наукових досліджень. Вартість трансферу або перекладу інформації про останні наукові розробки для їх застосування у бізнесі є високою. Україні бракує цілісної інфраструктури трансферу технологій для комерціалізації інновацій, створених державними науковими установами. В університетів немає дієвих політик трансферу технологій, а також немає спроможності для оцінювання потенціальної ринкової вартості інновацій і необхідної інфраструктури (офіси трансферу технологій, інкубатори, акселератори для стартапів) для комерціалізації результатів наукових досліджень. Окрім цього, науковим закладам бракує мінімальної фінансової незалежності та доступу до міжнародних платформ STI (наприклад, Scopus та Web of Science) для залучення іноземних фахівців і використання іноземної валюти в своїй науковій діяльності.

Рушійною силою інновацій в Україні є окремі підприємці та дослідники, а не інституції. Україна відзначається низьким рівнем фундаментальних та прикладних досліджень, які не відповідають потребам промисловості. Дані про реєстрацію патентів демонструють, що кількість патентів, зареєстрованих приватними особами, перевищує кількість патентів зареєстрованих організаціями: це підтверджує висновок, що державні науково-дослідні установи не відповідають потребам ринку і промисловості.

Машинобудування

Компанії недостатньо розуміють, яким чином науково-дослідна та аналітична робота може збільшити вартість їх бізнесу. На інституційному рівні бракує співпраці та координації між бізнес-спільнотою та науковими установами. Компанії не користуються консультаціями, які можуть запропонувати, приміром, університети, аналітичні центри або дослідні інститути. Це призводить до низького темпу реалізації змін та інновацій у секторі.

Відсутність системи інкубації або акселерації/підтримки стримує створення стартапів та нових компаній. Наразі не існує програм бізнес-інкубації для сектора машинобудування, які можуть надати фізичну інфраструктуру та цілеспрямовану підтримку стартапам. Не існує єдиного агентства, яке б надавало підтримку розвитку бізнес-інкубації, просуванню знань, а також розвитку інновацій та підприємництва.

Відсутність довгострокової сприятливої для інновацій культури посилює концентрацію пропозиції у секторі. Відсутня стратегія розвитку інновацій, заснована на стимулах для компаній, які втілюють інноваційні підходи. Компанії стикаються з численними труднощами на шляху розвитку інновацій, до яких належать, зокрема, недостатні фінансові ресурси та недостатня кадрова спроможність. Але ще більшим недоліком є відсутність державної політики, яка б визначала засади запровадження інновацій у секторі машинобудування. За відсутності адекватної інноваційної політики дуже складно створювати належні умови, за яких інвестиції у розвиток інновацій стануть прибутковими для компаній.

Технічне обслуговування, ремонт та експлуатація повітряних суден у цивільній авіації (MRO)

Відсутність довгострокової сприятливої для інновацій культури посилює концентрацію пропозиції у секторі MRO. Відсутня стратегія розвитку інновацій, заснована на стимулах для компаній MRO, які втілюють інноваційні підходи. Компанії MRO стикаються з численними труднощами на шляху розвитку інновацій, до яких належать, зокрема, недостатні фінансові ресурси та неналежна кадрова спроможність, а також обмежений місцевий ринок MRO. Але ще більшим недоліком є відсутність у розробників державної політики концептуальної рамкової структури, яка б визначала спосіб запровадження інновацій у секторі MRO. За відсутності адекватної інноваційної політики дуже складно створювати належні умови, за яких інвестиції у розвиток інновацій стануть прибутковими для компаній.

Більша частина актів законодавства та регуляторних актів з питань MRO недоступні англійською мовою. Держава не планує перекладати такі документи. Англійська мова є робочою для авіаційної галузі. Процес оновлення законодавства та його перекладу англійською мовою є тривалим та обмежується нестачею кадрів з необхідною кваліфікацією.

Відсутність системи інкубації або акселерації/підтримки стримує створення стартапів та нових компаній. Наразі немає програм бізнес-інкубації для сектора MRO, які можуть надати фізичну інфраструктуру та цілеспрямовану підтримку стартапам. Не існує єдиного агентства, яке б надавало підтримку у розвитку бізнес-інкубації, просуванні знань, а також у розвитку інновацій та підприємництва.

ШЛЯХ УПЕРЕД

Бачення

Нижче сформульовано бачення, узгоджене всіма зацікавленими сторонами цієї крос-секторальної експортної стратегії, та стратегічні цілі:

Креативна економіка, яка забезпечує експорт інноваційних, конкурентоспроможних товарів та послуг з високою доданою вартістю.

Для реалізації цього бачення необхідно досягти помітних покращень у різних сферах.

Стратегічна рамкова структура

Стратегічні цілі визначають головні рушійні фактори для реалізації Стратегії та бачення, сформованого представниками відповідних секторів і сфер діяльності. План завдань і заходів узгоджено з баченням, його спрямовано на усунення актуальних проблем та сприяння наявним можливостям. За результатами консультацій із зацікавленими сторонами на національному рівні було визначено три стратегічні цілі:

Стратегічна ціль 1: **розбудова інноваційної екосистеми України для розвитку інновацій та створення сприятливого бізнес-середовища з метою стимулювання інновацій, підприємництва та збільшення обсягів експорту**

Ще однією ключовою перешкодою для активізації експорту інноваційної продукції є недосконала національна інноваційна система, в якій відсутні деякі необхідні суб'єкти, а зв'язки між ключовими гравцями та рамковою структурою управління питаннями інтелектуальної власності є занадто слабкими. Це заважає українським інноваторам, підприємцям, малим і середнім підприємствам та іншим суб'єктам розвивати співпрацю, яка могла б розкрити експортний потенціал країни. Крім цього, наявні можливості у межах інноваційної екосистеми не використовуються у належний спосіб.

Було визначено три операційні завдання для практичної реалізації цієї цілі:

1. посилити зв'язки між науково-дослідними установами, бізнесом і державою в межах інноваційної екосистеми;

2. удосконалити бізнес-, регуляторне та політичне середовище для розвитку інновацій;
3. налагодити міжнародні зв'язки національної інноваційної системи для підтримки партнерства, бізнес-контактів та інвестицій у розвиток інновацій.

Стратегічна ціль 2: **розвиток фінансових та допоміжних послуг для підприємств та інноваторів з метою швидкої розробки й масштабування інноваційних експортних товарів і послуг з високою доданою вартістю**

Українські малі та середні підприємства, а також організації, які працюють над розвитком інновацій, наразі відзначають нестачу фінансових інструментів та технічної інфраструктури як головні фактори, що обмежують спроможність до експорту інноваційних товарів та послуг. Насправді в Україні працює ряд фондів, національних програм фінансування та орієнтованих на інновації банківських програм для підтримки розвитку, масштабування та експорту інноваційних товарів та послуг. Однак дуже мало організацій спроможні швидко створювати прототипи або інноваційні продукти, готові до експорту на міжнародні ринки. Через це існує розрив між кількістю потенційно цікавих ідей щодо експорту креативних продуктів з високою доданою вартістю та реальною кількістю інноваційних товарів і послуг, які дійсно експортуються.

Було визначено такі операційні завдання для практичної реалізації цієї цілі:

1. полегшити українським інноваторам та підприємцям доступ до інструментів фінансування на кожному етапі інноваційної діяльності;
2. створити розвинену інфраструктуру, яка дозволятиме оперативно створювати прототипи та виробляти інноваційні продукти для експорту;
3. надати спеціальні інструменти підтримки розвитку інновацій у пріоритетних секторах ЄСУ та у державному управлінні.

Стратегічна ціль 3: **розвиток навичок та компетенцій українських підприємців, управлінців, науковців, інноваторів та бізнесу, які застосовуватимуться для розробки та комерційного застосування інновацій на міжнародному рівні**

Якісні та конкурентоспроможні інноваційні товари та послуги з високою доданою вартістю не можуть вийти на міжнародний ринок через недостатній рівень бізнес-експертизи, слабку обізнаність з кращими практиками у сфері експорту, а також недостатні навички менеджерів, які є необхідними для успішного просування та продажу продукції на міжнародному ринку.

На операційному рівні визначено два завдання:

1. розвивати освітні та тренінгові заходи у сфері управління інноваціями та підприємництва для забезпечення успішного експорту інноваційних товарів і послуг;
2. підвищити рівень навичок менеджерів, інноваторів, науковців та інших фахівців, які працюють у сфері інновацій на приватних та державних підприємствах.

Для реалізації зазначеного бачення та виконання стратегічних цілей необхідно розробити надійний та реалістичний план завдань і заходів. Цей план наведено нижче і він є ключовим елементом цієї Стратегії.

План завдань і заходів структуровано відповідно до трьох стратегічних цілей та відповідних операційних завдань. Для кожної цілі план завдань і заходів пропонує конкретні дії з описом способу їх виконання, який містить такі пункти:

- **Пріоритетність: 1** – найвищий рівень пріоритетності, 3 – найнижчий.
- **Початок/завершення:** бажані часові рамки заходів.
- **Цілі:** вимірювані цілі, які дозволяють відстежувати стан реалізації заходів.
- **Головні партнери з реалізації:** одна підзвітна інституція для кожного заходу (інституція може обмежуватися наглядом та координаційною функцією, але також може мати технічні функції).
- **Інші партнери з реалізації:** будь-яка інституція, яка повинна бути залучена на будь-якому етапі реалізації заходів.
- **Наявні програми або потенційна підтримка:** запропоновані ініціативи у визначеній сфері.

ПЛАН ЗАВДАНЬ І ЗАХОДІВ НА 2019–2023 РОКИ

Стратегічна ціль 1. Розбудова національної інноваційної екосистеми та створення сприятливого бізнес-середовища для стимулювання інновацій, підприємництва та для збільшення обсягів експорту							
Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
1.1. Посилити зв'язки між науково-дослідними установами, бізнесом та державою в межах інноваційної екосистеми та поза її межами	1.1.1. Ініціювання у рамках Ради з розвитку інновацій діалогу між державою та приватним сектором із залученням представників Уряду вищого рівня (відповідальні за розвиток інновацій заступники керівників усіх ключових міністерств) та зацікавлених сторін національної інноваційної екосистеми. • Перегляд та актуалізація завдань, заходів та складу Ради з розвитку інновацій у контексті даної крос-секторальної Стратегії розвитку інновацій для експорту. • Налагодження офіційних зв'язків з Радою з міжнародної торгівлі для забезпечення координації та синергії. • Розробка робочого плану для Ради з включенням [ключових елементів] цього Плану завдань і заходів та для кожного задіяного міністерства. • Оприлюднення протоколів засідань Ради та інформації про стан реалізації плану завдань та заходів.	1	2019	2023	Рада з розвитку інновацій є повністю працездатною; Ухвалено робочий план.	Рада з розвитку інновацій	МЕРТ, Рада з міжнародної торгівлі
	1.1.2. Створення офісів/програм з трансферу технологій (ТТО) у ключових науково-технологічних інститутах, університетах та науково-дослідних установах для розвитку та підтримки трансферу технологій з урахуванням глобальних тенденцій. • Ознайомлення з моделями ТТО у придатних для порівняння країнах (наприклад, Швейцарія, Німеччина, Польща та Естонія) та розробка планів щодо створення відповідних моделей для українських установ. • Розробка та реалізація пілотної програми ТТО з чіткими та цілеспрямованими задачами та результатами за секторами та напрямами з залученням у разі потреби технічної та фінансової підтримки від зовнішніх донорів (із відповідним внеском з державного бюджету України). • Моніторинг та перегляд стану виконання пілотного проекту та внесення змін за потреби. Паралельно з заснуванням ТТО/програм – реалізація та викладання методів оцінювання інновацій в університетах та фінансових установах, а також поширення відповідної інформації.	1	2019	2023	Перші пілотні заходи у першій половині 2020 р.; Розгортання програми у регіонах (до 5 регіонів), моніторинг та оцінювання результатів перед розгортанням програми в інших регіонах. 5 пілотних ТТО до 2021 р.	ВНЗ та дослідні інститути, МОН, ТТО	МЕРТ

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	1.1.3. Залучення або запуск бізнес-інкубаторів та акселераторів за участі міжнародних менторів та партнерів з акцентом на інновації для експорту і малі та середні підприємства. • Перегляд роботи наявних бізнес-інкубаторів, визначення головних засвоєних висновків та ідентифікованих обмежень (наприклад, наявність фінансування), розробка моделі для бізнес-інкубаторів. • Перегляд інших інкубаторних програм у схожих країнах у регіоні (Польща, Естонія, Фінляндія, Німеччина, Австрія, Швейцарія) для засвоєння корисного досвіду. • Партнерство з операторами інкубаторів в обраних країнах ЄС (Польща, Естонія, Фінляндія, Німеччина, Австрія, Швейцарія) для співпраці та отримання технічної підтримки від міжнародних агентств (IFC, UN). • Розробка умов та проведення конкурсу серед українських малих та середніх підприємств/стартапів на участь в інкубаторах/акселераторах та отримання технічної та фінансової підтримки.	2	2020	2023	Не менше 5 бізнес-акселераторів/інкубаторів до 2021 р.; Не менше 15 бізнес-акселераторів/інкубаторів до 2023 р.	МОН	МЕРТ, Мінфін, бізнес та міжнародні компанії, ВНЗ
	1.1.4. Підтримка проектів, конференцій, інкубаторів, хабів та кластерів, предметом діяльності яких є просування та популяризація науки та досліджень. • У рамках роботи Ради з розвитку інновацій – розробка у партнерстві з Міністерством освіти та науки України портфоліо заходів, спрямованих на практичне або ринкове застосування наукових розробок. • Протягом наступних трьох років – організація [трьох] міжнародних конференцій на різні теми (наприклад, державно-приватне партнерство у наукових дослідженнях, наукова співпраця у кластерах тощо) для обміну останніми актуальними практиками, трендами та досвідом. • Поширення досвіду, отриманого під час цих заходів, через обрані канали та моніторинг ефективності цих каналів. • Розробка спеціальних та інноваційних механізмів для сприяння партнерству між науковими установами та бізнесом з метою підтримки відповідних зв'язків і мобільності експертів.	2	2021	2023	Розроблено план просування; Організовано не менше трьох конференцій.	МОН	МЕРТ, ВНЗ, бізнес-асоціації

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	1.1.5. Підтримка та просування регулярних конференцій/ хакатонів з питань інновацій, організованих приватним сектором, або постійно працюючих інноваційних клубів для більшої публічності інновацій з України та прискорення їх розвитку. • Обрання низки заходів з підтримки розвитку інновацій, які наразі реалізуються в Україні, та оцінювання їх ефективності та досвіду. • Започаткування та підтримка конкуренції між організаторами таких заходів (наприклад, університети, інкубатори технологій, акселератори, інвестори технологічного сектора тощо) для отримання бюджетних коштів на підтримку організації таких заходів із чітко визначеними цілями на один рік. • Моніторинг пілотних заходів, оцінювання результатів та поширення висновків, зроблених за їх результатами.	2	2020	2023	Організовано не менше однієї конференції на рік; Підвищено рівень поінформованості серед зацікавлених сторін у сфері розвитку інновацій.	Бізнес-асоціації	ВНЗ
	1.1.6. Розробка Національної програми «розумних» спеціалізацій у пріоритетних секторах у рамках Експортної стратегії України. Необхідні кроки: • розробка карти технологій та інновацій України для кращого розуміння стану інноваційної діяльності у різних регіонах країни; • використання створеної карти для планування та стимулювання розвитку розумної спеціалізації у сфері інновацій у пріоритетних секторах; • планування та розподіл державних ресурсів для розвитку та підтримки розумної спеціалізації у цих регіонах відповідно до затвердженого плану; • стимулювання приватного сектора до збільшення інвестицій та активізації інноваційних заходів через: – заходи податкового стимулювання; – ваучерні, грантові механізми або спільне фінансування; – використання можливостей для підтримки через міжнародну співпрацю (зокрема, з ЄС).	1	2019	2021	Розроблено Національну програму «розумних» спеціалізацій; Визначено стимули для «розумної» спеціалізації, які реалізовані у 5 пріоритетних секторах.	МОН	МЕРТ, Мінфін, бізнес-асоціації, ВНЗ

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
1.2. Удосконалити бізнес-, регуляторне та політичне середовище для розвитку інновацій	1.2.1. Забезпечення або розвиток більш активної участі України у міжнародних організаціях та програмах, таких як: • ОЕСР, • UNECE, • ЄС («Горизонт-2020»), • Платформа інноваційної політики Світового банку, • ЄБРР, • ЕІБ, • UNIDO, • ITC. Ці заходи спрямовані на розвиток багато- та двосторонньої співпраці, а також на обмін досвідом та знаннями з іншими країнами.	1	2019	2021	Активізовано співпрацю; Спрощено доступ до фінансування наукових та інноваційних заходів.	МОН	МЗС, МЕРТ, бізнес-асоціації, ВНЗ
	1.2.2. Створення податкових, митних та візових стимулів для дослідної, інноваційної та R&D діяльності іноземних компаній та інвесторів в Україні. Необхідні кроки: • запровадження ряду фіскальних стимулів (наприклад, податкові преференції або нульові ставки мита при ввезенні науково-дослідного обладнання) для R&D, інтернаціоналізація бізнесу та комерціалізація наукових досліджень; • запровадження сприятливої міграційної політики у контексті розвитку інновацій для покращення доступу України до глобального ринку обдарованих кадрів; • запровадження нульової ставки мита на окремі статті імпорту науково-дослідного обладнання для R&D у сфері розвитку інноваційних продуктів компаніями, університетами та дослідними установами.	3	2022	2023	Запроваджено стимули; Інтенсифіковано R&D.	ДПС, Мінфін	МЗС, МЕРТ, бізнес-асоціації, ВНЗ
	1.2.3. Посилення регуляторної бази у сфері розвитку інновацій та інтелектуальної власності, а також посилення механізмів практичної реалізації законодавства задля покращення можливостей збуту та експорту українських товарів та послуг. Необхідні кроки: • інтенсифікація заходів з охорони інтелектуальної власності: реєстрація інтелектуальної власності з застосуванням механізмів блокчейну, посилення мережі місцевих і регіональних офісів з питань охорони інтелектуальної власності (центри підтримки з питань інтелектуальної власності);	3	2022	2023	Статистичні дані щодо високотехнологічних продуктів з високою доданою вартістю (індикатори GII).	МЕРТ	Мінфін, МОН

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	• заходи з покращення практичної реалізації законодавства про охорону інтелектуальної власності за допомогою тренінгів та розвитку навичок і компетенцій; • забезпечення міжнародної охорони українських об'єктів інтелектуальної власності, результатів досліджень та винаходів; • удосконалення регуляторної бази для доступу та обміну даними, а також для створення та обміну об'єктами інтелектуальної власності; • перегляд, зміна та скасування, за потреби, законодавства та нормативних актів, які обмежують конкуренцію та свободу підприємницької діяльності.						
	1.2.4. Підтримка у перегляді та/або ухваленні політик трансферу технологій провідними технологічними інститутами, університетами та дослідними установами. • Створення команди з питань трансферу технологій (або призначення конкретної особи на початковому етапі) у Міністерстві освіти та науки України (у поєднанні з п. 1.1.3.). • Розробка та запровадження тренінгової програми для МОН та наукових закладів, яка присвячена практикам трансферу технологій, відповідній нормативній базі, комерціалізації розробок та фінансовим питанням. • Проведення аудиту регуляторних актів та актів законодавства; усунення перешкод для трансферу технологій і його стимулювання. • Надання обраним інститутам, університетам та науково-дослідним установам доручення розробити індивідуальні стратегії трансферу технологій, політики та плани заходів у цій сфері разом із належними заходами стимулювання персоналу та відповідно до їх організаційних планів. • Надання необхідного фінансування для реалізації планів. • Обговорення планів з партнерами по співпраці з розвитку та забезпечення технічної та фінансової підтримки для їх реалізації.	2	2020	2023	Пілотна реалізація політики трансферу технологій в одному ВНЗ до 2021 р.; Реалізація політики ТТ не менш ніж у 5 ВНЗ до 2023 р.	ВНЗ	МОН

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
1.3. Налагодити міжнародні зв'язки національної інноваційної системи для підтримки партнерства, бізнес-контактів та інвестицій у розвиток інновацій	1.3.1. Систематичний розвиток співпраці та контактів для українських ВНЗ у сфері взаємодії з європейськими інституціями (наприклад, EASME) для просування обміну знаннями, трансферу технологій та співробітництва у сфері розвитку технологій спільно з європейськими країнами-партнерами.	1	2019	2023	Не менше 5 нових угод про співпрацю з вишами укладається щороку; Підвищено інтенсивність міжнародної співпраці.	МОН	Бізнес-асоціації, ВНЗ
	1.3.2. Розробка програм для започаткування та підтримки експорту інноваційних або високотехнологічних товарів та послуг з високою доданою вартістю на рівні уряду, наукових закладів, бізнесу. Ці програми повинні відповідати пріоритетам, визначеним у 5 пріоритетних секторах у рамках Експортної стратегії України. Залучення інноваційних або високотехнологічних продуктів з високою доданою вартістю до заходів з просування експорту та програм з просування інвестицій. Залучення ВНЗ, науково-дослідних установ, інкубаторів та акселераторів до заходів з просування експорту та інвестицій. Моніторинг та регулярне звітування про показники експорту та інвестицій за вищезазначеними продуктами.	2	2021	2023	Створено перелік інноваційних та високотехнологічних продуктів з високою доданою вартістю, залучених до програм із просування експорту та інвестицій; Підвищено частку (у %) високотехнологічних продуктів у загальному обсязі експорту.	Офіс з просування експорту (МЕРТ)	МОН, бізнес-асоціації, ВНЗ
	1.3.3. Реалізація брендингової та комунікаційної стратегії на глобальному рівні для просування України як країни з великим кадровим та інноваційним потенціалом, включно з такими елементами: • позиціонування, брендинг та просування інноваційної роботи та експорту для міжнародної та національної аудиторії; • розробка модуля національного бренду для просування можливостей розвитку інновацій, R&D та науково-дослідні роботи в Україні на основі національного бренду України «Ukraine Now» (паралельно з «Trade with Ukraine»); • підвищення мобільності та привабливості України як країни для зайняття науковою роботою, бізнесом та здійснення інвестицій; • просування інноваційної привабливості України на міжнародному рівні через організацію роуд-шоу та презентаційних візитів для участі у міжнародних конференціях та візитів до обраних країн.	1	2019	2023	Створено національний інноваційний бренд; Збільшено обсяг прямих іноземних інвестицій в інноваційних та технологічних секторах.	МОН	МЕРТ, Офіс з просування експорту, UkraineInvest, МЗС

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	1.3.4. Запуск/створення національного веб-порталу з питань розвитку інновацій (подібного до інноваційного порталу Польщі[84]) та його зв'язок із запропонованим порталом для експортерів. • Центр підтримки з питань інновацій. • Джерела фінансування. • Краудфандингова платформа. • Центр підтримки з питань інтелектуальної власності. • Програми та послуги підтримки. • Карта інновацій та розумна спеціалізація. • Комплект робочих інструментів для підприємців. Цей портал повинен бути поєднаним з Українським порталом просування експорту. Експлуатацію та оновлення порталу повинна забезпечувати, наприклад, Рада з розвитку інновацій спільно з ВНЗ та бізнес-асоціаціями.	2	2020	2021	Створено національний веб-портал з питань інновацій; Збільшено кількість користувачів порталу (частота відвідувань); Покращено інформованість про можливості розвитку інновацій.	МЕРТ, МОН	МЗС, ВНЗ, бізнес асоціації за згодою
	1.3.5. Розробка пакетів заходів з просування та стимулювання залучення глобальних технологічних компаній та установ R&D до України. Три типи необхідних заходів: • іноземні компанії можуть відкривати центри R&D в Україні з метою експорту продукції та створювати спільні підприємства або започатковувати партнерство/співпрацю з місцевими компаніями (спрощення процедур отримання дозволів на проживання та роботу); • партнерство між закордонними та українськими університетами; • оновлення обладнання університетів та науково-дослідних установ з метою підвищення їх спроможності у сфері R&D.	2	2020	2021	Більш ніж 10 глобальних компаній відкривають офіси в Україні щороку; Збільшено обсяг прямих іноземних інвестицій в інноваційних та технологічних секторах.	Мінфін	МОН, МЕРТ, ВНЗ

[84] www.pi.gov.pl

Стратегічна ціль 2. Розвиток фінансових та допоміжних послуг для підприємств та інноваторів з метою швидкої розробки та масштабування інноваційних експортних товарів та послуг з високою доданою вартістю							
Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
2.1. Полегшити українським інноваторам та підприємцям доступ до інструментів фінансування на кожному етапі їх інноваційної діяльності	2.1.1. Полегшення доступу до міжнародних краудфандингових платформ з метою забезпечення наявності джерел фінансування розвитку інновацій з державними гарантіями/забезпеченням. • Демонстрація та поширення кращих практик. • Надання стартових ваучерів. • Пілотний запуск національної краудфандингової платформи для інноваційних компаній. • Внесення у разі потреби змін до чинного законодавства. Партнерство з державою з метою конкурсного відбору компаній.	2	2021	2023	Покращено доступ до краудфандингу в контексті розвитку інновацій; На 50% на рік збільшено обсяг фінансування, яке залучається для розвитку інновацій.	Мінфін	МОН, МЕРТ, ВНЗ, бізнес-асоціації
	2.1.2. Моніторинг ефективності нових грантових програм спрямованих на науково-дослідну роботу наукових установ, які працюють на конкурсній основі з застосуванням прозорих критеріїв відбору кандидатів. У разі потреби – перегляд умов цих програм. • Розширення системи спільного фінансування за участі держави та приватного сектора. • Розгляд можливості розширення системи грантів для фінансування науково-дослідної роботи приватного бізнесу. • Масштабування грантових програм, які (спільно) фінансуються приватним сектором за запитом (платні послуги з проведення досліджень) (наприклад, грантові програми DIFCO, Національний фонд стартапів).	1	2019	2023	Забезпечено необхідний моніторинг; Збільшено обсяг грантів.	МОН	Мінфін, МЕРТ, ВНЗ, бізнес-асоціації
	2.1.3. Розробка інструментів фінансування для компаній, орієнтованих на експорт. Зокрема, робота з УкрЕксімБанком над створенням спеціальних умов підтримки малих та середніх підприємств, які бажають експортувати інноваційні продукти.	2	2021	2023	Збільшено частку фінансування малих та середніх підприємств (у % ВВП); Збільшено частки технологічної продукції у загальному обсязі експорту (у %).	УкрЕксімБанк	Мінфін, МЕРТ, бізнес-асоціації

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	2.1.4. Реалізація української програми «Горизонт–2020» з різними інструментами фінансування (гранти, ваучери, інвестиції на національному та регіональному рівнях). Запровадження, зокрема, інструментів фінансової підтримки міжнародного бізнесу або виходу на ринок.	2	2020	2021	Створено українську програму «Горизонт–2020»; Збільшено фінансову підтримку розвитку інновацій.	МОН	Мінфін, МЕРТ, ВНЗ
	2.1.5. Запуск Фонду стратегічних інвестицій у розвиток високих технологій та інноваційних компаній – інвестиції в інші цільові фонди або безпосередньо у компанії. • Створення Фонду з залученням державних коштів або під гарантії міжнародних фінансових установ (IFC, ЄБРР, ЕІБ) та/або Уряду. • Розробка інвестиційної програми включно з критеріями та правилами. • Визначення перспективних інвестиційних фондів з розвитку науки, технологій та інновацій, які працюють в Україні.	2	2020	2021	Створено Фонд стратегічних інвестицій у розвиток інновацій; Збільшено обсяг інвестицій у розвиток інновацій та технологій.	Мінфін, міжнародні фінансові установи (IFC, MIGA, ЄБРР, EIB)	Інвестори та асоціації інвесторів
	2.1.6. Запровадження інноваційних ваучерів в пріоритетних секторах для мікро–, малих та середніх підприємства (MSME). • Забезпечення технічної допомоги від міжнародних установ для створення схеми надання ваучерів обраним MSME, які можна обміняти на послуги організацій з необхідною кваліфікацією. • Затвердження параметрів схеми, зокрема: обсяг фінансування та вартість ваучерів; наявні послуги (на початковому етапі перелік послуг обмежується, наприклад, дослідними послугами та/або підтримкою менторів), критерії відбору малих та середніх підприємств (галузі, розміри, підготовка за участі установ з підтримки бізнесу, конкуренти, інші критерії); критерії відбору постачальників послуг (мінімальний рівень кваліфікації/ спроможність, конкуренти). • Визначення організатора, проведення тренінгу з застосування таких схем. Розробка рамкових угод. • Поширення інформації про ваучерну схему. • Створення рамкової структури моніторингу та оцінювання результатів. • Реалізація пілотного проекту в обраному секторі (можливо, в одному з пріоритетних секторів, визначених Експортною стратегією України). Розгортання схеми (на основі результатів пілотного проекту) в інших секторах, для інших категорій та типів малих та середніх підприємств.	2	2020	2021	У пілотному секторі почала працювати ваучерна схема; Спрощено доступ до фінансування для інноваційних MSME	Мінфін, МОН	МЕРТ, інвестори та асоціації інвесторів

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	2.1.7. Покращення доступу України до міжнародних програм фінансування (наприклад, «Горизонт–2020»). Необхідні кроки: • поширення інформації про програми досліджень та розвитку інновацій та про відповідні можливості фінансування через обрані канали у ВНЗ; • систематичні обговорення та адвокація заходів STI, а також надання підтримки на рівні спільних органів у рамках торгових та інвестиційних угод (наприклад, Угода про асоціацію між Україною та ЄС) та на рівні міжурядових платформ (наприклад, ОЕСР); • стратегічне позиціонування співпраці з STI у нових угодах з третіми країнами про вільну торгівлю, економічну співпрацю та інвестиції. Захід реалізується у поєднанні з п. 1.2.2.	2	2021	2023	Спрощено доступ до фінансування заходів STI; Збільшено кількість українських дослідників і компаній, які беруть участь у міжнародних програмах.	МОН	МЗС, МЕРТ, бізнес–асоціації, ВНЗ
	2.1.8. Створення пілотного фонду приватного початкового капіталу для стартапів та інноваційних компаній, поєднаного з заходами бізнес–інкубації/акселерації (Національний фонд стартапів).	2	2021	2023	Спрощено доступ до фінансування заходів STI стартапів; Збільшено кількість нових та/або масштабованих стартапів.	Інвестори та асоціації інвесторів	МЗС, МЕРТ, бізнес–асоціації, ВНЗ
	2.1.9. Створення нової або внесення змін до чинної програми часткового гарантування кредитів (наприклад, схема за участі ЕІБ, EIF, Ощадбанку, Райффайзен Банку Аваль або Німецько–українського фонду), спрямованої на підтримку інноваційних малих та середніх підприємств. Можливим є залучення державних Приватбанку та УкрЕксімБанку.	1	2019	2023	Збільшено обсяг фінансування малих та середніх підприємств (у % ВВП); Збільшено обсяг наданих кредитів.	Інвестори та асоціації інвесторів	МЗС, МЕРТ, бізнес–асоціації, ВНЗ
	2.1.10. Залучення банків через банківські асоціації в Україні до створення нових банківських продуктів та послуг для підтримки розвитку інновацій існуючими та новими клієнтами. • Техніки оцінювання. • Тренінги. • Інструментарій конкурентного розвитку інновацій.	3	2022	2023	Збільшено обсяг фінансування малих та середніх підприємств (у % ВВП); Спрощено доступ до фінансування заходів STI, які реалізуються інноваційними малими та середніми підприємствами.	Банківський сектор, НБУ, Мінфін	Інвестори та асоціації інвесторів, бізнес–асоціації

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
2.2. Створити масштабну розвинену інфраструктуру, яка дозволятиме оперативно створювати прототипи та виробляти інноваційні продукти для експорту	2.2.1. Запуск та підтримка мережі регіональних науково-дослідних лабораторій та спільних центрів R&D і наукових послуг з сучасним обладнанням (fablabs) та доступом до міжнародної науково-дослідної інфраструктури та інформаційних мереж. Мережа науково-дослідних лабораторій повинна як мінімум охоплювати пріоритетні сектори, визначені Експортною стратегією України.	2	2021	2023	Почала роботу мережа спільних науково-дослідних лабораторій; Підвищено активність малих та середніх підприємств у сфері R&D.	МОН	Області, бізнес-асоціації, ВНЗ
	2.2.2. Залучення глобальних технологічних та інноваційних компаній до України для інвестування та відкриття центрів R&D, які дозволяють скористатися високою кваліфікацією випускників місцевих технічних ВНЗ та конкурентоспроможним рівнем заробітної плати. • Розробка пакетів підтримки інвестицій, спрямованих на розвиток R&D та розробку нових продуктів. • Визначення та розвиток промислових і бізнес-зон або об'єктів для розташування інфраструктури R&D та промислових парків, а також для розміщення обраних компаній. • Розробка послуг з підтримки компаній, які вирішили розташуватися у зазначених зонах.	3	2022	2023	Створено схему просування та стимули; Збільшено обсяг прямих іноземних інвестицій у сферу R&D.	МЕРТ, UkraineInvest	ВНЗ, МОН, області, бізнес-асоціації
	2.2.3. Створення технічних хабів у наукових установах та ВНЗ для співпраці з бізнесом. Необхідні кроки для підтримки функціонування цих хабів: • налагодження комунікації між хабами та Урядовим фондом фундаментальних досліджень та іншими державними організаціями, визначення обов'язків; • поширення інформації про хаби та їх послуги через онлайн-платформи (такі як веб-портал, зазначений у п. 1.2.2.).	3	2022	2023	Почав свою роботу один пілотний хаб; Малі та середні підприємства почали більше користуватися послугами хабів.	МОН	ВНЗ, області, бізнес-асоціації
2.3. Надати спеціальні інструменти підтримки розвитку інновацій у пріоритетних секторах ЕСУ та у державному управлінні	2.3.1. Популяризація використання інновацій, розробки та інтеграції практик, які знижують вплив виробничих процесів на довкілля або розробки й маркетингу екологічно безпечних або сталих продуктів. • Забезпечення пріоритетності сталого розвитку у навчальних та науково-дослідних програмах ВНЗ.	2	2021	2023	Підвищено активність у сфері R&D задля розробки екологічно безпечних або сталих продуктів;	МОН	Офіс з просування експорту, UkraineInvest, МЕРТ,

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	• Визначення можливостей та спеціального ноу-хау, наявних в Україні, для розвитку конкурентних переваг в обраних секторах (лісове господарство, сільське господарство та аграрний бізнес, інжиніринг тощо). • Використання національного бренду України «Ukraine Now».				Збільшено обсяг експорту екологічно безпечних та сталих продуктів у % від загального обсягу експорту.		Мінприроди
	2.3.2. Адаптація навчальних та науково-дослідних програм університетів, технічних та науково-дослідних інститутів відповідно до потреб ринку та технологічних змін в інжинірингу, машинобудуванні та авіаційній галузі з метою їх переходу до нового промислового укладу (Industry 4.0) в Україні.	2	2021	2023	Адаптовано навчальні та дослідницькі програми ВНЗ; Посилено комерціалізацію розробок та винаходів.	МОН	ВНЗ, області, бізнес-асоціації
	2.3.3. Розробка спеціальності та навчальної програми «Інноваційний менеджмент» у ВНЗ для викладання та досліджень. При цьому необхідно забезпечити міжнародну спрямованість або орієнтацію на потреби ринку, або практичний характер відповідних досліджень, викладацької роботи, які фінансуються державою.	2	2021	2023		МОН	ВНЗ, області, бізнес-асоціації
	2.3.4. Розвиток роботи у сфері R&D спільно з приватним сектором для сприяння практичному застосуванню наукових розробок (зокрема, у промисловості, технологічних галузях та секторі послуг). Необхідні кроки для університетів та науково-дослідних інститутів: • узгодження спільних програм досліджень та їх фінансування державою та приватним сектором; • створення децентралізованих закладів R&D або хабів для пріоритетних секторів відповідно до Експортної стратегії України у різних регіонах країни, де розташовані виробничі підприємства, а також підтримка у створенні кластерів.	3	2022	2023	Адаптовано навчальні та наукові програми ВНЗ; Посилено комерціалізацію розробок та винаходів.	МОН	ВНЗ, області, бізнес-асоціації, МЕРТ
	2.3.5. Покращення інформованості про інновації та запровадження більш інноваційних практик та культури у державному секторі, а також заохочення до участі у структурованому діалозі між державою та приватним сектором (у поєднанні з п. 1.1.1.).	3	2022	2023	Підвищено обізнаність з інноваціями у державному секторі; Підвищено рівень цифровізації державних послуг.	КМУ	МЕРТ, ВНЗ, Рада з розвитку інновацій

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	• Проведення тренінгу для державних службовців з питань креативності та інновацій, головним предметом якого є інновації в органах державного управління. Обрання міністерства/представників державних органів, пов'язаних з Радою з розвитку інновацій. • Проведення тренінгів, роз'яснювальної роботи в регіональних органах державного управління. • Визначення напрямів роботи міністерств (починаючи з МЕРТ), які найкраще підходять для втілення інновацій; дослідження відповідних практик в інших країнах регіону та їх реалізація. • Підтримка використання місцевих інноваційних продуктів та послуг українськими компаніями в сфері публічних закупівель (тендерів) на національному й міжнародному рівнях (ЄС та GPA).						

Стратегічна ціль 3. Розвиток навичок та компетенцій українських підприємців, управлінців, науковців, інноваторів та компаній з метою розробки та комерційного застосування інновацій на міжнародному рівні							
Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
3.1. Розвивати освітні та тренінгові заходи у сфері управління інноваціями та підприємництва для успішного експорту інноваційних товарів та послуг	3.1.1. Розробка або модернізація навчальних модулів з питань інновацій, зокрема, у навчальних програмах з бізнесу, інформаційних та комунікаційних технологій, інженерної справи у ВНЗ і закладах професійно-технічної освіти. Просування неповного навчального дня у ВНЗ, завдяки чому студенти повинні мати можливість набувати досвід практичної роботи одночасно з навчанням. Необхідні для цього кроки: • створення платформ для обміну кращими практиками між ВНЗ та мережами викладачів та підприємцями; • спільна робота з Радою для визначення бачення підприємництва та розвитку інновацій та відповідного порядку денного для ВНЗ;	1	2019	2022	Підприємництво та інновації стали невід'ємною частиною навчального процесу у ВНЗ; Підвищено навички студентів та випускників у сфері підприємництва та розвитку інновацій.	МОН	ВНЗ, області, бізнес-асоціації

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	• реалізація міжнародної програми обміну наукових співробітників, які беруть участь у дослідженнях та викладацькій діяльності, присвячених розвитку інновацій; • посилення представництва бізнесу у керівних органах ВНЗ; • розвиток програм стажування, студентського обміну та обміну викладачів, ознайомчі та навчальні поїздки за участі ключових представників наукових закладів та бізнесу; • створення програм «Twinning» за участі українських та іноземних ВНЗ для обміну кращими практиками та досвідом, а також для заохочення студентського обміну за різними напрямами STI.						
	3.1.2. Підтримка бізнес–стажування для аспірантів та випускників, зокрема, завдяки таким заходам у ВНЗ: • запровадження вибіркових стажувань, ознайомчих або експертних візитів на підприємства як елемента навчальних програм; • запровадження модулів з підприємництва для комерціалізації результатів досліджень або утворення компаній на основі винаходів чи об'єктів інтелектуальної власності як елемента навчальних програм випускних курсів або аспірантури.	1	2019	2022	У ВНЗ запроваджено вибіркове стажування; Покращено практичні навички студентів у сфері розвитку інновацій.	МОН	ВНЗ, області, бізнес–асоціації
	3.1.3. Запровадження схеми просування інновацій для підтримки підприємництва та розвитку інновацій у ВНЗ (на кшталт HEInnovate у Польщі). Необхідні елементи: • клуби бізнесу та підприємництва; • підтримка підприємництва; • інструменти фінансування стартапів та стимули для студентів та працівників ВНЗ, які хочуть та можуть розпочати власну справу; • розвиток систем поширення інформації про вищу освіту, попит та пропозиції на ринку праці.	2	2021	2023	Існує працездатна схема просування інновацій; Інтенсифіковано інноваційну діяльність у ВНЗ.	МОН	ВНЗ, області, бізнес–асоціації
	3.1.4. Створення або заохочення до створення мережі підприємництва та інновацій для підтримки викладачів і тренерів в Україні: • програми постійного професійного розвитку; • програми мобільності та візити міжнародних експертів; • стипендії, фінансова допомога та підвищення кваліфікації для викладачів, тренерів та вихователів у дитсадках; • підготовка тренерів.	2	2021	2023	Збільшено кількість тренерів з питань підприємництва та інновацій; Інтенсифіковано інноваційну діяльність у ВНЗ.	МОН	ВНЗ, області, бізнес–асоціації

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	Така мережа може поєднати ВНЗ та організації приватного сектора, а також схеми підтримки розвитку інновацій та налагодити зв'язки зі схожими мережами на міжнародному рівні.						
	3.1.5. Створення та надання стимулів або інших засобів заохочення програм наставництва в університетах та політехнічних інститутах, технопарках, інкубаторах, акселераторах як частини їх заходів підтримки – наставниками у рамках цих програм повинні бути підприємці (на громадських засадах або за умови отримання певних послуг).	2	2021	2023	15–20% ВНЗ запроваджують програми наставництва щороку; Інтенсифіковано інноваційну діяльність у ВНЗ.	МОН	ВНЗ, області, бізнес-асоціації
	3.1.6. Надання підтримки ВНЗ у розробці офіційних стратегій розвитку і посилення підприємництва та інновацій включно з фінансуванням – ці стратегії мають стати суттєвим елементом роботи ВНЗ на всіх рівнях: • розробка, ухвалення стратегії та її оприлюднення; • створення окремої функції з координації та інтеграції заходів з розвитку підприємництва та інновацій у ВНЗ; • розробка, реалізація, моніторинг та регулярне оновлення стратегії; • надання підтримки факультетам в інтеграції та розгортанні заходів з розвитку підприємництва та інновацій і в застосуванні відповідних синергій; • підтримка співпраці ВНЗ з іншими суб'єктами національної інноваційної екосистеми на місцевому та регіональному рівнях для налагодження та розвитку зв'язків з приватним сектором та ринками; • створення та реалізація стратегії фінансування для узгодження потреб ВНЗ у частині розвитку підприємництва та інновацій з їх бюджетним плануванням (і з можливим самостійним фінансуванням).	2	2021	2023	У ВНЗ реалізується принаймні одна пілотна стратегія розвитку підприємництва та інновацій; Збільшено кількість стратегій підтримки підприємництва та інновацій, офіційно ухвалених у ВНЗ.	МОН	ВНЗ, області, бізнес-асоціації
	3.1.7. Підтримка незалежності досліджень на рівні постдокторантури, підтримка розвитку дослідників цього рівня, їх зусиль з розвитку підприємництва та інновацій. Необхідні кроки: • стимулювання міжнародної та міжгалузевої мобільності; • покращення можливостей кар'єрного росту науковців завдяки розвитку бізнесових навичок і компетенцій, а також навичок і компетенцій з налагодження міжнародних фахових зв'язків;	3	2021	2023	Не менше 10% дослідників на рівні постдокторантури щороку отримують підготовку з питань підприємництва та інновацій;	МОН	ВНЗ

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	• стимулювання продовження наукової кар'єри з можливістю переходу з/до приватного сектора; • оцінювання впливу досліджень на розвиток країни, соціальну політику та бізнес.				Не менше 50% дослідників на рівні постдокторантури знаходять можливості професійного розвитку у сфері підприємництва та інновацій.		
3.2. Підвищити рівень навичок менеджерів, інноваторів, науковців та інших фахівців, які працюють у сфері інновацій на приватних і державних підприємствах	3.2.1. Розробка та підтримка у реалізації тренінгових програм з питань експортних та орієнтованих на потреби ринку інновацій з акцентом на малі та середні підприємства: • дослідження можливості реалізації платформи онлайн-навчання як каналу реалізації такої тренінгової програми; • розвиток та підтримка наукових навичок і довгострокових науково-дослідних програм відповідно до національних та секторальних пріоритетів, визначених Експортною стратегією України; • розробка тренінгових програм розвитку бізнес-експертизи приватного сектора у сфері управління інноваціями.	2	2021	2023	Щороку 10% малих та середніх підприємств, які експортують свою продукцію, мають доступ до тренінгових програм з питань експорту та інновацій відповідно до потреб ринку; Малі та середні підприємства збільшили витрати на R&D у пріоритетних секторах відповідно до Експортної стратегії України.	Бізнес-асоціації	ВНЗ, МОН
	3.2.2. Проведення регулярних роз'яснювальних кампаній для популяризації заходів STI в Україні. Ключові елементи: • кампанії для молоді для популяризації кар'єрних перспектив у сфері науки, технологій та інновацій; • підтримка проектів та програм просування науки (наприклад, InSCIENCE, Naukovi Pikniky, Maker Fairs); • кампанії для популяризації науки та досліджень високого рівня серед студентів, викладачів та науковців з метою соціально-економічного розвитку України та диверсифікації її економіки; • програми залучення до наукової сфери, спрямовані на посилення контактів між роботодавцями у сфері RS&T та молоддю. Уряд України та державні компанії повинні подати приклад у цій сфері; для виходу на міжнародні ринки необхідно запроваджувати інновації та підвищувати швидкість бізнес-процесів.	1	2019	2023	Громадяни краще інформовані про заходи STI; Більша кількість випускників (у %) знаходять роботу у сфері STI, підприємництва та інновацій.	МОН	ВНЗ, області, бізнес-асоціації

Операційні завдання	Заходи	Пріоритетність	Початок	Завершення	Індикатори	Головні партнери з реалізації	Інші партнери з реалізації
	3.2.3. Створення міжнародної навчальної програми для підприємств, які втілюють інновації та прагнуть експортувати свою продукцію.	3	2020	2023	Більша кількість випускників (у %) знаходять роботу у сфері STI, підприємництва та інновацій; Малі та середні підприємства у пріоритетних секторах, визначених Експортною стратегією України, збільшили свої витрати на R&D.	Бізнес-асоціації	МЕРТ, ВНЗ, МОН
	3.2.4. Підтримка розвитку курсів з питань інновацій у бізнес-школах та експертів для підприємств, які розвивають інновації.	3	2020	2023	Зросла кількість стартапів; Більша кількість випускників (у %) знаходять роботу у сфері STI, підприємництва та інновацій.	Бізнес-асоціації	ВНЗ, МОН
	3.2.5. Розвиток та підтримка міжнародного бізнес-стажування в Україні та поза її межами.	3	2020	2023	Більша кількість випускників (у %) знаходять роботу у сфері STI, підприємництва та інновацій; Підвищено мобільність дослідників та працівників у секторах, в яких активно розвиваються інновації.	Бізнес-асоціації	ВНЗ, МОН
	3.2.6. Підтримка підприємницької діяльності жінок, спрямованої на міжнародні ринки, та реалізація навчальної програми для жінок з питань інновацій для експорту.	3	2020	2023	Збільшена кількість жінок-підприємців (у %); Підвищено інноваційну активність малих та середніх підприємств з великою кількістю жінок на керівних посадах.	МОН	ВНЗ

ПОСИЛАННЯ

◇ Статті та звіти

Democracy Reporting International. (2018). Ukraine's new high Intellectual Property Court: Implications for the Justice System. Briefing Paper 91. Див. https://democracy-reporting.org/ukraines-new-high-intellectual-property-court-implications-for-the-justice-system/#_ftn12

Edler, J., Kuhlmann, S. and Behrens, M. (2003). Changing Governance of Research and Technology Policy. The European Research Area, Cheltenham (UK): Edward Elgar.

EPFL (2008). Technology Transfer at EPFL: Guide for Researchers. Industrial Relations Service. Swiss Federal Institute of Technology Lausanne 2008.

European Commission (2018). Report on the Protection and Enforcement of Intellectual Property Rights in Third Countries. Working document. European Commission, Brussels, 21.2.2018. Див. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/march/tradoc_156634.pdf

Farinha, Cristina (2017). Developing Culture and Creative Industries in Ukraine, EU-Eastern Partnership Culture and Creativity Programme, December 2017.

Fernandez-Ribas, A. (2010). International patent strategies of small and large firms: an empirical study of nanotechnology. Review of Policy Research 27(4): 457–473.

Global Competitiveness Index (2018). 2017–2018 Rankings (out of 137 countries). World Economic Forum.

Global Innovation Index 2018. Who's Up, Who's Down, and Why? Global Finance. 17 July 2018. Див. https://www.gfmag.com/global-data/non-economic-data/global-innovation-index

ITC (2019). SME Competitiveness Survey Ukraine 2018. Mimeo. ITC, 2019.

Ізмайлов Я. та ін. (2017). Strategic priorities of Ukraine's investment and innovation development in modern international economic environment. Науковий журнал Університету Polonia, том 24, № 5 (2017). Див. http://dx.doi.org/10.23856/2405

Klincewicz, K. et al. (2018). RIO Country Report 2017: Poland. Research and Innovation Observatory country report series. Joint Research Centre. European Union, 2018.

Kuhlmann, S. and Arnold, E. (2001). RCN in the Norwegian Research and Innovation System, November 2001

Лєбєдєва Л.В. (2014). «Сучасна інноваційна політика», «Україна: проблеми та перспективи реформування», Effective Economy Revue, № 1, 2014.

OECD (2005). Oslo Manual: Guidelines for collecting and interpreting innovation data. Third edition. OECD, 2005.

OECD (2007). Innovation and Growth: Rationale for an Innovation Strategy. OECD, 2007.

OECD (2010). Science, Technology and Innovation Outlook 2010. OECD, 2010.

OECD (2016). Science, Technology and Innovation Outlook 2016. OECD, 2016.

OECD/European Union (2017). Supporting Entrepreneurship and Innovation in Higher Education in Poland. OECD Skills Studies. OECD, 2017. Див. https://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/supporting-entrepreneurship-and-innovation-in-higher-education-in-poland_9789264270923-en

Офіс Представника США з питань торгівлі (2018). 2018 Special 301 Report. Див. https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Reports/2018%20Special%20301.pdf

Республіка Естонія (2014). Estonian Research and Development and Innovation Strategy 2014–2020 – Knowledge-based Estonia. Міністерство освіти та досліджень, 2014.

UNECE (2013). Innovation Performance Review – Ukraine.

Visegrad Fund (2018). Sharing of best practices in entrepreneurship support between V4 countries and Ukraine. Policy Paper, November 2018.

Світовий Банк (2017). Intellectual Property and Technology Transfer Regulatory Review – Ukraine.

Світовий Банк (2017). Ukraine: Fiscal incentives for science, technology, and innovation activities: Good practice review report – Ukraine.

Світовий економічний форум (2015). The Global Competitiveness Report 2015–2016.

Світовий економічний форум (2016). Global Competitiveness Index 2016–2017 edition – Ukraine. Див. http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf
Світовий економічний форум (2016). The Global Competitiveness Report 2016–2017.

Урядові документи

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації – розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р. Доступно для ознайомлення українською мовою за посиланням http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80

Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні – розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 року № 402-р. Доступно для ознайомлення українською мовою за посиланням http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80

Середньостроковий плани пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік – розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 року № 275-р, див. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80

Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні – розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р. Доступно для ознайомлення українською мовою за посиланням http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80

Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року – розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 року № 504-р. Доступно для ознайомлення українською мовою за посиланням https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250167535

Онлайн-ресурси

Глобальний індекс інновацій, див.
https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator
https://www.globalinnovationindex.org/analysis-economy

ВОІВ. Відомості про Україну, див.
https://www.wipo.int/directory/en/details.jsp?country_code=UA

ВОІВ. Законодавство України з питань інтелектуальної власності, див.
https://wipolex.wipo.int/en/legislation/profile/UA

ВОІВ. Угоди під егідою ВОІВ, див. https://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?treaty_id=2

ВОІВ. Участь України у міжнародних угодах, див. https://wipolex.wipo.int/en/legislation/profile/UA

European Innovation Scoreboard 2018. European Union 2018, див. https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en

ДОДАТОК

Таблиця 4. Інституції, які утворюють національну інноваційну систему та підтримують інноваційну діяльність

Ключові зацікавлені особи та інституції з надання підтримки у рамках національної інноваційної системи в Україні	
Політична підтримка	• Міністерство економічного розвитку та торгівлі України • Міністерство фінансів України • Міністерство освіти та науки України • Міністерство інформаційної політики України
Організації з підтримки бізнесу	• Державна установа «Офіс з просування експорту України» • UkraineInvest (Державна установа «Офіс із залучення та підтримки інвестицій»). UkraineInvest було створено для залучення та підтримки інвестицій в Україну та забезпечення інвесторів об'єктивною та актуальною інформацією та порадами з ведення бізнесу у країні • Офіс з розвитку малого та середнього підприємництва (SMEDO) • Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (ДІФКУ) – урядове агентство, створене для сприяння прямим іноземним інвестиціям та стратегічному партнерству на користь України та її партнерів в усьому світі • Hi-Tech Office – ініціатива з розвитку екосистеми високих технологій в Україні • Національне бюро з питань інтелектуальної власності (раніше – Український інститут інтелектуальної власності) • Торгово-промислова палата України (та регіональні представництва)
Підтримка розвитку бізнесу, торгівлі та інновацій	• Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (ДІФКУ) • Національний фонд Президента України – 1 млрд. грн. для фінансування наукових проектів • Український національний фонд стартапів (UNSF) – інвестує у стартапи на початковому етапі їх роботи • Western NIS Enterprise Fund (WNISEF). – у 2015 році WNISEF запустив програму в обсязі 35 млн. дол. США для просування експорту, місцевого економічного розвитку, інвестиційного та економічного лідерства • UVCA – Українська асоціація венчурного та приватного капіталу • UAngel – мережа бізнес-ангелів • Unit.city – інноваційний парк • 1991.CV – некомерційний інкубатор, який надає підтримку стартапам у сфері великих даних. Клієнтами та партнерами є урядові агентства, компанії та організації громадянського суспільства • Concepter PIA – стартап-студія, яка створює продукти, що перемагають у численних конкурсах. Акселератор для розробки ідей продуктів з фондом у розмірі 100 000 дол. США для підтримки стартапів з виробництва пристроїв та виробів, готових до запуску за допомогою краудфандингу • IoT Hub Accelerator – хаб та акселератор для стартапів у сфері робототехніки, «розумних» будинків, «розумного» одягу, безпілотних апаратів тощо • YEP! – мережа наукових бізнес-інкубаторів, які займаються освітою молоді з питань підприємництва і таким чином сприяють розвитку екосистеми підприємництва в Україні • INSCIENCE – інкубатор для просування та популяризації науки, а також підтримки наукових проектів • ARTKB – бюро з повним циклом розробки корпусних рішень для виробів та пристроїв (ідея, масове виробництво, дизайн, сертифікація та глобальна логістика) • Fabricator/FabLab – одна з найбільших лабораторій з виготовлення прототипів в Україні, частина глобальної мережі FabLab • Асоціація IT України • IT-кластери
Наукові установи та громадянське суспільство	• Національна академія наук України • «Горизонт-2020» – європейський проект фінансової підтримки інновацій • Beetroot Academy – курси з IT та підприємництва в усіх регіонах України • Prometheus – освітня онлайн-платформа

#ЕКСПОРТУЙ
EXPORT STRATEGY TEAM

співпраця з німеччиною
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Організатор:
giz

ГРОМАДСЬКА СПІЛКА
ФОНД ПІДТРИМКИ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

International Trade Centre

www.me.gov.ua
exportstrategy@me.gov.ua